

Filatelistengroep

HET BALTISCHE GEBIED

**Filatelistengroep
'Het Baltische Gebied'**

Lidmaatschap

Digitaal € 20,00 per jaar.
Nederland € 30,00 per jaar.
Buitenland € 35,00 per jaar.

Voorzitter

R.W. van Wijnen
Karhuizerstraat 31
6824 KA Arnhem
tel. 026 3513484
voorzitter@hetbaltischegebied.nl

***Penningmeester/Secretaris
ledenadministratie***

H.W.A. Pijpers
Nederlandlaan 42
2711 JA Zoetermeer
tel. 06 53171208
secretaris@hetbaltischegebied.nl
penningmeester@hetbaltischegebied.nl

***Opmaak/redactie
'Het Baltische Gebied'***

J. Kaptein
Reigerskamp 705
3607 JP Maarssen
tel. 0346 574418
redactie@hetbaltischegebied.nl

Beheerder bibliotheek

O. Petri
Brugakker 3640
3704 LP Zeist
Tel. 030 6950735
bibliotheek@hetbaltischegebied.nl

Erelid

A.C. de Bruin (1940-2015)

Bankgegevens

IBAN: NL95INGB0003243251
BIC: INGBNL2A
"Het Baltische Gebied"
te Zoetermeer

HBG op Internet

www.hetbaltischegebied.nl

INHOUDSOPGAVE

- 2 **Beste mensen...**
Ruud van Wijnen
- 3 **Verslag 67e bijeenkomst 26 september 2015**
Olav Petri
- 4 **In memoriam; André de Bruin**
Ruud van Wijnen
- 6 **Estland vervalsingen determineren, ooit moet het lukken**
Olav Petri
- 9 **De Schrijfwedstrijd 2 : de uitslag én nieuwe kansen**
Ruud van Wijnen
- 10 **Het Tiškevičia Paleis in Palanga/Polangen**
Jan Kaptein
- 13 **Estland vervalsingen, een extraatje**
Olav Petri
- 14 **Post uit Liepāja, Libau, Либава 4**
Jan Kaptein
- 20 **Schrijfwedstrijd : Van Siena naar Riga**
L.V. Reinwijn
- 21 **Een zwerfbrief : voorbeeldige samenwerking van Duitse en Nederlandse filatelisten**
Olav Petri
- 22 **Enerzijds en anderzijds, de laatste en de eerste. Of: op de randen van plaats en tijd. Deel 4, 1944-1945**
Ruud van Wijnen
- 30 **De firma Jaan Lubi**
Jan Kaptein
- 31 **Schrijfwedstrijd : Carl Schleicher & Schüll**
Olav Petri
- 32 **Een Duitse soldaat aan het Oostfront 1915-1918**
Andrew Brooks, bewerking Jan Kaptein
- 36 **De YMCA in Wilno tijdens de jaren '20**
Raimundas Marius Lapas
- 42 **Voor u gelezen**
Joop van Heeswijk, Jan Kaptein, Olav Petri, Ruud van Wijnen

BESTE MENSEN...

Ruud van Wijnen

Afgelopen februari trok Uw bestuur bijna voltallig naar Hennef in Duitsland om daar op de 12de aanwezig te zijn bij de oprichting van de Arge Baltikum. De foto toont hun betrokkenheid. Ruim twee jaar is er door onze drie zusterverenigingen onder leiding van Thomas Löbbeling minutieus gewerkt aan opheffen en samengaan. De nieuwe vereniging staat er goed voor: rond de 125 leden, een gezonde financiële basis en energieke bestuursleden.

We hebben de ontwikkelingen rond de vorming van de Arge Baltikum niet alleen van dichtbij gevolgd, we waren er zijdelings ook bij betrokken om te komen tot een zo groot mogelijke samenwerking. Die wordt vooral duidelijk bij de digitalisering van de tot nu toe verschenen bladen van de vier verenigingen (daar is Jan Kaptein voortvarend mee aan de slag) en het wederzijds digitaal beschikbaar stellen van de nog te verschijnen bladen. Voor u betekent het dat u als lid van "Het Baltische Gebied" digitaal ook de bladen van de Arge Baltikum kunt lezen. De oudere, gedigitaliseerde bladen worden voor "de hele wereld" toegankelijk en we onderzoeken hoe we de websites van beide verenigingen zo goed mogelijk op elkaar kunnen aansluiten. Bij de promotie van onze verenigingen tijdens beurzen blijven we gezamenlijk optrekken en Ruud van Wijnen gaat als een van de redacteurs meewerken aan de inhoud van het nieuwe blad "Baltikum".

Een paar jaar geleden hebben we een aantal maatregelen genomen om financieel in balans te blijven. Die blijken te werken zodat 2015 kon worden afgesloten met een bescheiden overschot. Daar dragen met name onze "digitale leden" aan bij.

Ondertussen denkt en praat Uw bestuur over het bestaansrecht van onze eigen vereniging. Hoe lang kunnen en willen we nog een eigen blad maken? Of wanneer wordt het aantal leden dat naar Geldermalsen komt te gering om het nog als gezellig en

zinnig te ervaren? Wanneer gaan we over op het "Herenkamermodel" met albums op tafel, een goede lunch en wellicht een borrel?

Op 12 december 2015 overleed ons erelid André de Bruin. We waren als volledig bestuur in Zwolle aanwezig bij de herdenkingsbijeenkomst die voorafging aan zijn crematie. Daar werd André algemeen gekenmerkt als aimabel en daadkrachtig mens. In dit blad kunt u een uitgebreid "in memoriam" aan hem lezen.

Verder dit maal een keur aan bijdragen van diverse auteurs. Olav Petri en Jan Kaptein storten zich op vervalsingen van Estse zegels, waarbij ook Jaan Lubi om de hoek komt kijken. Jan heeft klaarblijkelijk ook iets met kustplaatsen aan de Oostzee, hij schrijft namelijk over zowel Palanga als Liepāja. De laatste stad bleef, gelegen in Koerland, tot aan het einde van de Tweede Wereldoorlog in Duitse handen. Die situatie, aan de rand van tijd en plaats, komt ook terug in de bijdrage van Ruud van Wijnen over de jaren 1944-1945.

Raimundas Lapas leverde ons een artikel over de YMCA in Wilno. Dank aan Joop van Heeswijk die de vertaling voor zijn rekening nam.

In ons vorige blad werd u allen uitgedaagd om deel te nemen aan "De Schrijfwedstrijd".

Twee fraaie inzendingen bereikten de jury die na lang beraad besloot de eerste prijs gedeeld toe te kennen aan beide deelnemers. Met lof! Wel hoopt de jury dat de nieuwe oproep in dit blad tot meer inzendingen zal leiden. Geniet van de inzendingen en pak de pen!

Bij de voorplaat:

Sovjetrussisch postwaardestuk van OGRE naar SLDUS, 4-8 juli 1945. Letse dagtekeningstempels, gecensureerd door oorlogscensor 26350. Tot op het laatst van de oorlog was Saldus in Koerland in Duitse handen. Pas op 8 mei 1945 trok het Rode Leger er binnen.

Verder lezen: "Enerzijds en anderzijds....", deel 4 op pagina 22

Olav Petri

Voorzitter Ruud van Wijnen opent de vergadering. Bestuurszaken van belang zijn er niet en dit deel van de bijeenkomst is gebruikt voor informatie en een gedachtewisseling over de fusie in Duitsland en onze positie daarin.

Dat samenwerking belangrijk is, werd duidelijk door de opkomst: 10 aanwezigen plus een aanzienlijk aantal verhinderingen, ook van twee mogelijke gasten.

Fusie

Litouwen en Estland in Duitsland gaan en bloc over naar de nieuwe Baltikum ARGE. Eind december is juridisch alles afgehandeld. Letland heft zich op en gaat individueel over (Wolfgang Watzke). De eerste bijeenkomst is in Hennef bij Keulen, 12-14 februari. Verdere plaats van samenkomst enz. worden nog bekeken, kwaliteit onderkomen, kwaliteit zaal, kosten, ligging spelen een rol. Barsinghausen bij Hannover wordt genoemd, maar er is meer mogelijk.

De site

Van uiterst belang is de nieuwe site, alles moet levendig worden, discussies moeten mogelijk zijn, alles is te publiceren. Waarschijnlijk rond de jaarwisseling online. HBG redt zich nog, maar het is een kwestie van tijd. Ook

wij zullen ooit aanschuiven bij de ARGE, publicatie in alle talen is mogelijk. Het is waarschijnlijk dat ook de Estse Estland club t.z.t. zal aanschuiven. In Litouwen en Letland bestaat niets meer dan vriendenclubs. Baltikum kent 3 soorten leden, digitale, premium (met papieren publicatie) en senioren (mensen zonder internet kennis), lidmaatschap van 20 -35 euro. Verzending en drukken zijn 80% van alle kosten en worden steeds hoger.

Rondvraag

Thomas Löbbbering vertelt over de opbrengsten van het veilen van enkele beroemde collecties. Letse zakenlieden boden tegen elkaar op bij de krenten. Via wat dan als partijen geveild wordt kan men soms iets heel leuks bemachtigen. Via internet is alles door te bladeren en kennis is macht. Hoge kwaliteitseisen worden gesteld als het om losse kavels gaat. Voorfilatelie liep niet. Advies: breek zelf de te veilen collectie vast op, bied deze niet als collectie aan.

Lezing

Ruud laat aan de hand van stukken Ostland / Koerland zien welke data daar van belang zijn als je zoals hij stukken verzamelt die zo dicht mogelijk liggen bij de eerste of laatste dag dat postverzending mogelijk was. Boeiende materie!

Na de geanimeerde, prima lunch volgde een korte veiling waarbij Ruud op genoeglijke wijze de meeste kavels van de hand wist te doen. Het postzegelen ging de hele dag door en zo werd het een heel aangename dag!

Data 2016
19 maart
24 sept

IN MEMORIAM; ANDRÉ DE BRUIN

Op 12 december 2015, kort voor zijn 75ste verjaardag, overleed mijn vriend André de Bruin, erelid van onze vereniging.

André ontmoette ik voor het eerst in Artis, niet omdat we dieren wilden bekijken, maar tijdens de kijkochtend van een veiling die 's middags gehouden zou worden.

We zaten naast elkaar en bekeken dezelfde kavels van de Baltische landen, op zoek naar interessante postzegels voor onze verzamelingen. We raakten aan de praat en spraken af niet tegen elkaar op te bieden. André zou zich richten op Estland en Litouwen, ikzelf op Letland. Of we allebei met buit naar huis terugkeerden weet ik niet meer, wel dat deze ontmoeting het begin was van een jarenlange vriendschap. De onderlinge verdeling van onze verzamelgebieden is overigens altijd in stand gebleven.

André was vanaf de oprichting in 1982 betrokken bij "Het Baltische Gebied", actief meedenkend over de ontwikkeling van onze groep en als schrijver van artikelen. In het vierde nummer van ons blad, in 1984, verscheen zijn eerste bijdrage en een jaar later schreef hij uitgebreid over de Duitse veldpost in Estland tijdens de Tweede Wereldoorlog. Er zouden nog vele artikelen volgen waarbij hij filatelistische onderwerpen vaak combineerde met zijn historische belangstelling. André bouwde in de loop der jaren, vaak tussen de bedrijven van zijn drukke beroepsleven door, een fraaie collectie op. Daarbij lag zijn grootste passie bij de vroege uitgaven van zowel Estland als Litouwen. Zijn collectie brieven daarvan, veelal met provisorische stempels, was uniek.

Zijn grote interesse voor veldpost (noemde hem een nummer en André wist waar het kantoor zich bevond) had natuurlijk te maken met zijn werk als beroepsofficier bij de landmacht. Vaak was hij als commandant met "de mannen" in Duitsland op oefening, maar hij heeft ook een aantal jaren, dag in, dag uit, tussen zijn woonplaats 't Harde en het ministerie

Afb. 1

Brief van БЕНДЕНЪ-WENDEN naar Pernau, 1830. Gericht aan "Rathsherrn" Adrian De Bruin.

in Den Haag heen en weer gereisd. In deze periode bracht zijn werk hem ook naar Washington en Ankara. André bereikte in het leger de voor hem hoogst haalbare rang.

André en ik spraken af dat we tijdens onze bijeenkomsten in Geldermalsen om en om een lezing zouden verzorgen. De dia's die daarbij vertoond werden maakten we vaak samen bij André in de tuin (wel lastig als het regende overigens) en daarna was er altijd alle tijd om te "postzegelen". In 1990, op het moment dat ikzelf maandenlang in Afrika op reis was, trad André als secretaris-penningmeester toe tot het bestuur van onze vereniging. Hij maakte toen ook deel uit van een commissie van de Bond die een reglement voor de paginasubsidie voor verenigingsbladen opstelde. Dat reglement voldoet nog steeds en in de beginjaren heeft het onze vereniging bepaald geen windeieren gelegd. Hoe druk André in zijn werk ook was, je kon altijd op hem rekenen. "Beloofd is beloofd" en "wat je doet, doe je goed" waren voor hem geen loze woorden. Als hij op vrijdagavond weer eens laat thuis was gekomen, rook je als het ware de inkt nog van de agenda's die hij 's zaterdag tijdens de bijeenkomst uitdeelde.

Jarenlang ook zorgde André er voor dat ons blad bij de kopieerwinkel in 't Harde werd gedrukt, waarna we de

enveloppen met oude guldenzegels fraai frankeerden.

We gingen voor onze verzamelingen regelmatig samen op stap naar beurzen, veilingen en bijeenkomsten. Ik herinner me dagtochten naar een postzegelhandelaar in Borgholzhausen (met een snurkende Ivo Steijn op de achterbank), naar Sint Niklaas en natuurlijk jaarlijks naar de Estlandvereniging in Soest. Dan deelden we een kamer en we gingen niet eerder slapen dan nadat we onze aanwinsten en de veilingcatalogus uitvoerig hadden bekeken en besproken.

André genoot van dit soort activiteiten en hij had het karakter om vele vrienden te maken.

Toen dat allemaal niet meer kon, bleven die, tot op het laatst, naar hem vragen.

In zijn privé-leven heeft het André zeker niet allemaal meegezeten. Veel te vroeg overleed zijn jeugdliefde en echtgenote Alie aan kanker en ook veel te vroeg kreeg Alzheimer vat op André. In 2003 schreef André zelfstandig zijn laatste artikelen voor ons blad, daarna deed hij dat nog een aantal jaren samen met Olav, bladerend in albums. In 2008 trad André terug uit ons bestuur en benoemden we hem, zeer terecht en verdiend, tot ons eerste en enige erelid: "Als waardering voor zijn jarenlange collegiale inzet als bestuurslid. Als schrijver van vele

hoogwaardige bijdragen aan ons blad en als pleitbezorger van de Baltische filatelie”, zoals de oorkonde vermeldt.

Na het overlijden van Alie ontmoette André al vrij snel Janneke. Samen beleefden ze nog mooie jaren, op reis en genietend van tentoonstellingen en voorstellingen. Dat André zou gaan houden van ballet, had hij nooit gedacht. Samen ook doorleefden ze, moedig en liefdevol, André's ziekte. Tussen mijn albums staan er twee die me bijzonder dierbaar zijn: Duitse veldpost uit de Eerste Wereldoorlog en Riga 1777-1917. Toen het André onmogelijk werd om nog te genieten

van zijn collecties en die verkocht zouden worden, mocht ik van hem uit twee dozen vol veldpostkaarten de “Letse” uitzoeken, uit zijn omvangrijke Riga-verzameling een keuze maken en een opvallende brief uit 1830 een nieuwe plek geven (**afb. 1**). We hebben een bijzondere vriend en een markant lid van onze vereniging verloren.

Ruud van Wijnen.

ESTLAND VERVALSINGEN DETERMINEREN, OOIET MOET HET LUKKEN

Olav Petri

Nog één keer wilde ik eraan beginnen... Vele malen begon ik met het bekijken van de vervalsingen van de gewone Estse zegels uit de beginjaren van de onafhankelijkheid. In mijn album zitten naast beslist echte zegels wat evidente of mogelijke vervalsingen.

Literatuur is er genoeg, maar je moet wel erg gemotiveerd zijn om verder te gaan, want de bestaande literatuur is vaak niet echt een goed hulpmiddel. De publicaties hebben allemaal hun problemen. Ze beperken zich tot één kant van de zaak, de vervalsingen, zonder bruikbare verwijzing naar de echte zegels, of ze beperken zich soms tot één van diverse vervalers.

Telkens greep ik naar de geweldige publicaties in een serie van Eesti Filatelist. Jaan Lubi werd daarin ontleed, met zeer gedetailleerde foto's, maar ze dreven me tot wanhoop doordat de typografie erg verwarrend is of doordat je niet te weten komt wat nou de kenmerken zijn van een echte zegel. Bovendien zijn de beschrijvingen vaak niet helder en zoek je, ondanks pijltjes in de foto's vergeefs naar wat ze bedoelen. In een microscoop of lampen met speciaal licht heb ik geen zin.

Redding

En toen kwam de redding. Op de veiling kocht ik een doosje met bundelwaar van gegarandeerde vervalsingen. En nu ben ik toch weer begonnen, ik zoek liefst eenduidige kenmerken van echt, of anderszins maar van vals. Het bestuderen van de bloemenmotief serie liep weer vast, gewoon te vermoeiend, te onoverzichtelijk.

Het cijfermotief leek makkelijker, maar ook daar liep ik aanvankelijk vast. Ik liep er wel tegen andere vervalsingen op, van Kull. Ik hoop daar later wat mee te doen.

Afb. A1

Afb. A2

De werkervaring en de resultaten

Stap 1

Toen begon ik aan Michel nummer Mi. 28, de 2,50 mark Tallinn, ik had zeker 100 vervalsingen in een bundel. Misschien wel door Jaan Lubi zelf nog gereed gemaakt voor verkoop aan de postzegelhandel. Naar verluidt is ongestempeld doorgaans niet van Lubi afkomstig.

Allemaal gestempeld met wat vage stempels, deels op machinstempels lijkend. Met Eesti Filatelist, het artikel van Erik Sjögren erbij, begon ik te zoeken naar handige kenmerken van de vervalsingen van Jaan Lubi. Lezen, kijken, zoeken, vergelijken en toen lukte het. Lubi heeft deze zegel vervalst in blokjes van vier en er zitten

inderdaad herkenbare kenmerken bij elk type vervalsing. Ik som ze op:

Lubi type A

Links boven is het cirkeltje een dichte punt, alsof het krulletje dichtgelopen is. Dit krulletje heeft bij de andere typen verschillende vormen, maar Eesti Filatelist zegt daar niets over.

Extra hulp: de T en de I in Eesti zijn ietsje verbonden.

Tot slot zijn boven de M van MK twee punten en niet een streepje en een punt te zien.

Hoe verwarrend het toch kan zijn toont de tweede zegel uit de illustratie A2). Deze lijkt een type A, maar wordt ontmaskerd door het streepje en de punt.

Afb. A3

Lubi type B

Dit is een makkelijke. De langgerekte eindletter T in Post raakt net de pareltjesrij aan.

Detail B1

Extra: de twee streepjes tussen de pootjes van de M vormen het teken <, een liggende V.

Detail B1

Afb. B1

Afb. B3

Afb. B2

Lubi type C

Hier loop je tegen het probleem aan dat al naargelang de kwaliteit van het drukwerk een kenmerk wel of niet zichtbaar is.

In het cijfer 2 staan bij dit type twee liggende V's in plaats van losse streepjes. Tevens is de wolk rechts boven dicht, een vet streepje.

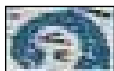
Afb. C1

Afb. C2

Afb. C3

Detail C1, het cijfer 2

Lubi type D

Dit type kost mij de meeste moeite.

In de tweede E van Eesti staan twee streepjes die niet los staan maar de letter raken. Helaas zie ik iets dergelijks ook wel bij andere typen.

Een tweede kenmerk wordt gevormd door het water. Meteen onder de stad begint de schittering in de vorm van twee horizontale witte strepen. Bij D zijn deze verbonden, dus door ietsje wit verbonden.

Als ik de moed heb, en die is echt nodig, dan ga ik door, eerst de cijferzegels, dan verder. Ik hoop meer te weten te komen. Wat is uw ervaring? Meedenken? Graag!

◀

Literatuur

Eesti Filatelist 31 uit 1987

Afb. D1

Detail D1, de tweede E van EESTI

Afb. D2

Afb. D3

DE SCHRIJFWEDSTRIJD 2 : DE UITSLAG ÉN NIEUWE KANSEN

Ruud van Wijnen

In ons vorige blad vroeg het schrijfcomité onze lezers om een opvallend dier een plek in de Baltische filatelie te bezorgen (afb.1). Het doet ons genoegen dat twee leden van onze vereniging, te weten de heer O. Petri te Z. en de onder pseudoniem schrijvende "Reinwijn", aan onze oproep gehoor hebben gegeven. Geniet u van hun treffende verhalen.

Afb. 1

De jury heeft beide inzenders verzocht hun verhaal te willen voordragen tijdens onze bijeenkomst in Geldermalsen. De wijze waarop de inzenders hun verhaal ten gehore zullen brengen is echter niet meer van belang voor de uitslag van de wedstrijd. Na rijp beraad heeft de jury besloten dat beide inzendingen van gelijke, hoogwaardige, kwaliteit zijn en dat daarom de eerste prijs aan hen gezamenlijk wordt toebedeeld.

Voor de komende wedstrijd legt het schrijfcomité het afgebeelde poststuk aan u voor (afb.2).

De jury verwacht dat de inzenders aandacht besteden aan ten minste drie elementen: de twee postzegels, het strafport en, heel belangrijk, de geadresseerde: een "Jägermeister" op een "Rittergut".

Het schrijfcomité wenst alle deelnemers op voorhand veel succes en de jury wacht in spanning af.

Afb. 2

HET TIŠKEVIČIA PALEIS IN PALANGA / POLANGEN

Jan Kaptein

Het stempel ПОЛАНГЕНЪ [POLANGEN] komen we niet iedere dag tegen, maar door de beeldzijde is de ansichtkaart hieronder een bijzondere aanwinst voor mijn collectie.

Palanga

Het stempel ПОЛАНГЕНЪ [POLANGEN] is gedateerd 24.8.09. We hebben het hier over de Litouwse plaats Palanga, aan de kust van de Oostzee.

Poststukken uit Palanga kunnen ook onderdeel uitmaken van de collectie van de Letland-verzamelaar (lit. 1). Na de eerste wereldoorlog ging het gebied rond Palanga deel uitmaken van het onafhankelijke Letland. Onder de tsaren hoorde de stad bij het gouvernement Koerland, dat met een deel van gouvernement Lijfland het nieuwe Letland ging vormen. De Russische naam is afgeleid van de Duitse naam Polangen. De plaats heeft ook nog een Poolse naam: Połaga.

Op de kaart staat de aanduiding 'Le chateau du comte Tysckewicz'. Het huis Tyszkiewicz was een familie van Pools-Litouwse magnaten. In 1824 kocht graaf Michał Tyszkiewicz Palanga. Zijn kleinzoon Józef Tyszkiewicz bouwde een pier en per schip werden passagiers en stenen vervoerd naar Liepājā. Zijn zoon, Feliks Tyszkiewicz, liet het Tiškevičiai paleis bouwen. Het neo-renaissance paleis is tussen 1893 en 1897 gebouwd door de beroemde Duitse architect Franz Schwechten. Tussen 1897 en 1907 werd ook een park aangelegd rond het paleis, ontworpen door de Franse landschaps-architect Édouard André.

Afb. 1a (82 %)

Ansichtkaart, verzonden vanuit ПОЛАНГЕНЪ [POLANGEN], het Litouwse Palanga, 24.08.09.

Afb. 1b

Het paleis van graaf Tyszkiewicz in Palanga met het beeld van Jezus op de voorgrond.

Antonia, de vrouw van Feliks Tyszkiewicz, kreeg in 1907 een gezonde jongen, Stanislaw, na een moeilijke zwangerschap. Daarna liet Feliks uit dankbaarheid een beeld van Jezus voor het paleis plaatsen.

Zijn zoon Stanislaw is met zijn vrouw tijdens de Tweede Wereldoorlog verdreven uit Palanga.

Het beeld dat op de kaart te zien is (afb. 1b) is in 1948 door de communisten verwijderd.

In 1993 werd een reconstructie van het beeld gemaakt op basis van oude foto's en werd het beeld op de oude plek neergezet. Sinds 1963 is het Palanga Amber museum in het paleis gevestigd. Het park werd een botanische tuin.

Stempels

De stempels uit de periode van de tsaren zijn uitgebreid geïnventariseerd in het handboek van Von Hofmann voor Letland (lit. 2). Het hier gebruikte dubbelringstempel met serieletter a heeft als vroegste –gerapporteerde– datum 22.08.06 en als laatste datum 11.06.14.

Hetzelfde type stempel is ook bekend met serieletter v (de tweede letter van het cyrillische alfabet).

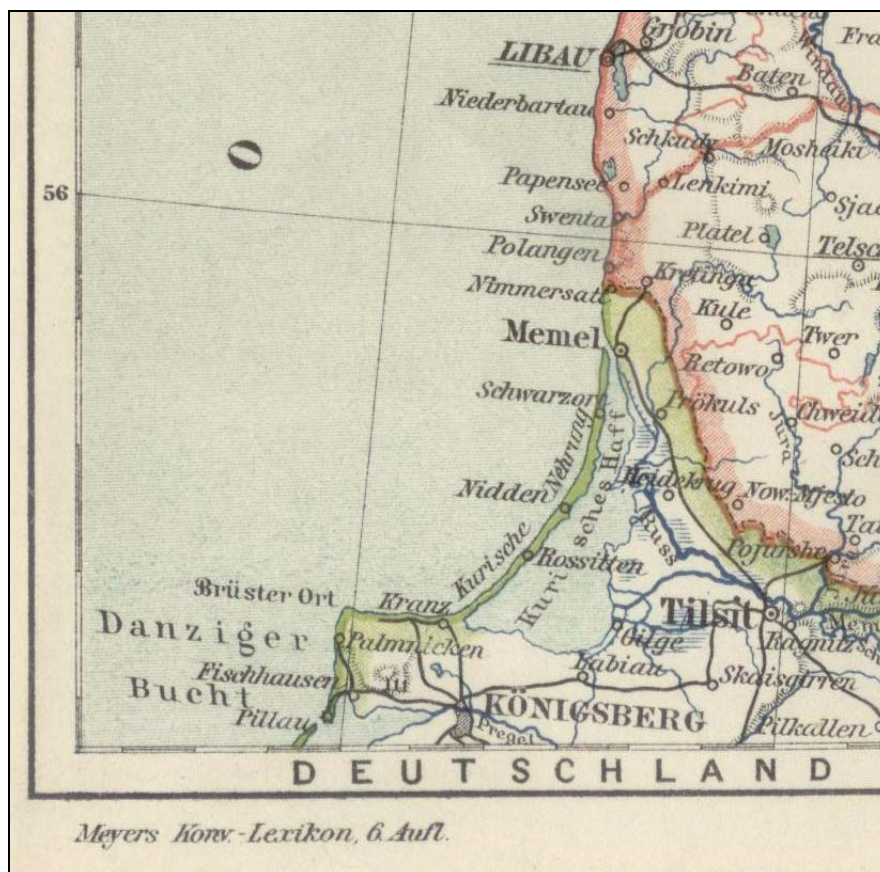
Behalve het hier gebruikte dubbelringstempel zijn van Polangen nog drie oudere enkelringstempels bekend.

Het eerste stempel met alleen de plaatsnaam bovenin, de datum in drie regels, heeft onderin een ornament. Het tweede stempel heeft ook de datum in drie regels, maar bovenin de toevoeging van het gouvernement en onderin de status van het postkantoor, post en telegraafkantoor. Het derde stempel is een 'cross-date'-stempel.

Na de Eerste Wereldoorlog krijgt Polangen de naam Palanga en hoort bij Letland. Er is dus een Lets postkantoor in de periode 13.03.1919 en 30.03.1921. Er is 1 Lets stempel in gebruik geweest, type 4: omgebouwd Ob.Ost. stempel met de plaatsnaam bovenin en landsnaam onderin (lit. 3).

Na de Letse periode volgen de 7 verschillende Litouwse stempels (lit. 4).

In 1941, tijdens de eerste Sovjetbezetting, zijn drie tweetalige Sovjetstempels in gebruik geweest.

Afb. 2

Detail uit de kaart 'Russische Ostsee-Provinzen' uit de encyclopedie 'Meyers Konversations-Lexikon', 6^e Aufl. 1905-1909. De kustplaats Polangen ligt vlak boven de toenmalige Duitse grens. Op de kaart is ook Nimmersatt aangegeven, de meest noordoostelijke plaats van Duitsland. Schoolkinderen werd geleerd 'Nimmersatt, wo das Reich sein Ende hat'. Polangen heet nu Palanga. Nimmersatt heet nu Nemirseta en maakt (sinds 1975) deel uit van Palanga.

In de Tweede Wereldoorlog zijn weer Duitse stempels in gebruik: drie verschillende stempels Deutsche Dienstpost Ostland (serieletter a, b, en c).

Na de Tweede Wereldoorlog worden uiteraard weer Sovjetstempels gebruikt en na de hernieuwde onafhankelijkheid gekapte Sovjetstempels en nieuwe Litouwse stempels.

Sovjet periode

Tijdens de sovjet periode zijn er postwaardestukken uitgegeven met een afbeelding uit Palanga.

In de Sovjet-Unie zijn ook veel geïllustreerde briefkaarten of ansichtkaarten als postwaardestuk uitgegeven. Een catalogus uit 1992 geeft een beschrijving van ca 20.000 van dit soort postwaardestukken.

De kaarten zijn ook als pakket verkocht: 10 stuks.

Ook Palanga was een toeristische bestemming en kwam dus in aanmerking om een pakket met ansichtkaarten-postwaardestukken uit te geven.

Litouwen 1990-

Het onafhankelijke Litouwen heeft in 2009 nog een zegel uitgegeven met het paleis-museum (afb. 5).

Literatuur

Lit. 1

Litouwse krenten / Ruud van Wijnen
In: HBG 2011 ; 59. - p. 30-46

Lit 2

Lettland Handbuch : Handbuch Philatelie, Kommunikations- und Postgeschichte : 1625 - 1915/18 Das Postwesen auf dem Territorium der späteren Republik Lettland, besonders geprägt von Deutschen, Schweden, Polen und Russen = Latvia : Handbook of Philately and Postal History : 1625 - 1915/18 The Postal System in the territory of the later Latvian Republic, as especially influenced by Germans, Swedes, Poles and Russians / Harry v. Hofmann. - Hamburg : Harry v. Hofmann Verlag, 2014
Deel 1, p. 151: stempels Polangen /Palanga.

Lit. 3

Een overzicht van de Letse stempels is te vinden op de site van Juris Mors
www.latphil.se

Lit. 4.

Het nieuwe Handboek:
Litauen – Handbuch der Philatelie und Postgeschichte, Teil 4: Poststempel in Litauen 1918-1940/41 / Vytautas Fugalevičius, Martin Bechstedt. - 2015

Afb. 4(65 %)

Postwaardestuk, uitgegeven 06.10.82

In mijn collectie vond ik ook nog een gelijksoortig postwaardestuk met de afbeelding van het museum, uitgegeven 23 /X 1973.

Afb. 5

Zegels, uitgegeven 13-6-2009: Uit het bezit van musea (XIII), Palanga Amber Museum.

Mi. 1009-1010

Ook in velletje van 10 stuks uitgegeven (met randversieringen en siervelden

Afb. 3 (65

%)

Postwaardestuk, uitgegeven 08.10.81

Op de adreszijde staat links bovenaan aangegeven: 'Lietuvos TSR, Palanga, Gintaro Muziejus', Palanga. Amber Museum.

ESTLAND VERVALSINGEN, EEN EXTRAATJE

Olav Petri

Met Eesti Filatelist nummer 31 in de hand plus een bundel van 100 vervalsingen van Michel nummer 20 durf ik een extraatje te publiceren.

Jaak Lubi maakte zelf de originele zegel aan, de 70 Penni en verzorgde ook de opdruk. De kleur is niet geslaagd bij mijn bundel, te paarsachtig bij deze opdrukzegels. De opdruk zelf is evident vals, de serifen bij het cijfer 2 ontbreken.

Prettig is dat de door Erik Sjögren onderscheiden 4 typen vervalsing van Lubi in het bundeltje voorkwamen. Ik waag me verder nog niet aan de 70 zonder opdruk. Ik som ze op, waarbij ik me beperk tot kenmerken waar ik wat aan had in de praktijk.

Type A

Rechts binnen het kader loopt een lange verticale lijn die boven eindigt in een soort gesloten vlammetje.

Type B

De snavel van de meeuw is stomp, maar het meeste heb ik aan het feit dat de K in VABARIK het kader raakt.

Type C

De ruimte tussen de I van PENNI en het kader rechts is te smal, goed te herkennen als je meer zegels hebt. Een redelijk kenmerk vind ik het cirkeltje in het ornament onder de letter A. Dat bestaat uit punten, terwijl de echte zegel ook lijntjes kent.

Type D

De letter I van PENNI raakt het bovenkader.

Wordt vervolgd, want ik heb de smaak te pakken!

Afb. 1 (170%)
type A

Afb. 2 (170 %)
type B

Afb. 3 (170 %)
type C

Afb. 4 (170 %)
type D

POST UIT LIEPĀJA, LIBAU, ЛИБАВА [LIBAVA] 4

Jan Kaptein,

In het Molotov-Ribbentroppact (23 augustus 1939) was bepaald dat het onafhankelijke Letland binnen de invloedssfeer van de Sovjet-Unie zou vallen. Op 17 juni 1940 werd Letland bezet door het Rode Leger. Op 14-15 juli 1940 werden in Letland “verkiezingen” gehouden.

Letse Socialistische Sovjetrepubliek

Deze verkiezingen kunnen niet als “vrij” betiteld worden: veel niet-communisten werden uitgesloten. De sovjet persdienst had het resultaat wat te vroeg: 24 uur voor het sluiten van de stembussen stond de uitslag al in een Londense krant.

In het parlement kregen de communisten de meerderheid en op 21 juli werd de Letse Socialistische Republiek uitgeroepen, de Letse SSR.

LPSR is de Letstalige aanduiding: Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika.

Op 5 augustus 1940 werd de Letse SSR als 16^e Unierepubliek toegelaten tot de Sovjet-Unie.

Aanvankelijk werden de Letse zegels gebruikt, maar op 21 oktober verschenen de eerste zegels van de Letse Socialistische Sovjetrepubliek. Op deze zegels zien we de Letse aanduiding Latvijas PSR. Op de brief uit Liepāja (afb. 1) is een zegel uit deze serie gebruikt en het dagtekeningstempel is een tweetalig Sovjetstempel.

Afb. 1d
(100 %)

Letse zegels mochten nog t/m 20 april 1941 gebruikt worden, met uitzondering van ‘Ulmanis’-zegels. Verder zijn nog mengfrankeringen met Sovjet-zegels mogelijk.

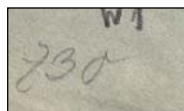
Afb. 1a (71 %)

Voorzijde van een brief uit Liepāja naar Amsterdam. Het stempel Nacionalizētā boven de firma-aanduiding geeft aan dat het bedrijf genationaliseerd is.

Afb. 1b (71 %)

De achterzijde heeft een sluitstrook van de Duitse censuurdienst in Königsberg en heeft tevens een paraaf van de censor nr 30 (afb. 1c).

Afb. 1c (100 %)
De Z van Zensor.

Letse post tijdens de Duitse bezetting

Op 22 juni 1941 begon Operatie Barbarossa, de Duitse invasie van de Sovjet-Unie. Op 1 juli werd Riga bezet en op 10 juli was heel Letland bezet. Liepājā was al op 28 juni 1941 ingenomen. Deze bezetting zou duren tot 8 mei 1945.

De Letse post startte 1 juli al en gaf 'Letse' zegels uit: Sovjetzegels uit de serie Arbeiders en Soldaten met zwarte opdruk: LATVIJA 1941. 1. VII (afb. 2 en 3). Ook werden de Letse zegels weer geldig.

De Letse Post was voor de Letse burgers bedoeld en beheerde ook de brievenbussen.

Op 30 september 1941 beëindigde de min of meer zelfstandige Letse Post haar werkzaamheden.

Op 1 oktober 1941 gingen de Letse Post en de Deutsche Dienstpost Ostland op in het Generalpostkommissariat Ostland.

Deutsche Dienstpost Ostland (D.D.O.)

De Deutsche Dienstpost Ostland startte op 16 augustus 1941 en was dus niet bestemd voor de bewoners van het bezette Letland. De DDO beheerde ook geen brievenbussen: post diende bij de kantoren ingeleverd te worden. Ook in Liepāja was een Dienstpostamt (Diensta pasta kantoris) gevestigd. In de drie gebruikte stempels staat uiteraard de Duitse naam Libau:

gebruikperiode
serieletter a (08.12.41-28.04.45)
serieletter b (10.10.41-24.12.44)
serieletter c (26.08.41-29.04.45) (afb. 4)

Afb. 4a (84 %)

Brief met het stempel * LIBAU * DEUTSCHE DIENSTPOST OSTLAND, met serieletter c. Er is een opgevouwen veldpostbrief gebruikt.

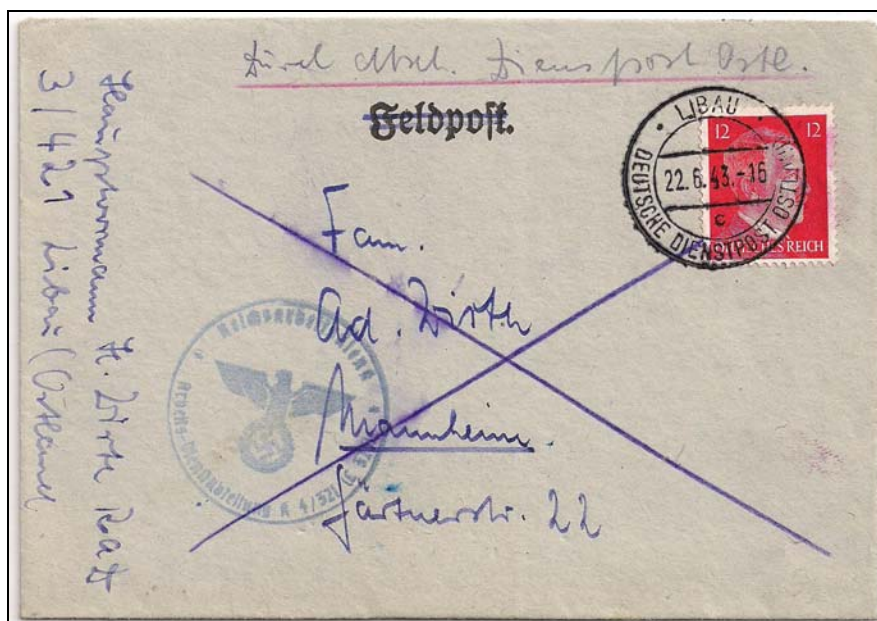
Afb. 2

Veldeel Mi. 2, 10 kopeken. De opdruk is op de Russische zegels gedrukt door de Letse Staatsdrukkerij in Riga. Uitgave 20 en 30 kopeken op 17 juli 1941, 5 en 10 kopeken op 18 juli, 15 kopeken op 19 juli en 50 kopeken op 23 juli.

Afb. 3 (collectie Ruud van Wijnen)

Brief van de vruchtensapfabriek in Liepāja van 23 sept. 1941 met opdrukzegels.

Op 1 oktober 1941 kwam de min of meer zelfstandige Letse post te staan onder de Duitse Generalpostkommissar en dan mochten ook de Letse zegels niet meer gebruikt worden. Omdat de bekende Ostland-opdrukken nog niet beschikbaar waren, werden Duitse 'Hindenburg-zegels' gebruikt. In Duitsland waren deze zegels niet meer in gebruik: ze waren vervangen door de zegels met het hoofd van Hitler. De afgedankte Hindenburg-zegels werden op alle Letse postkantoren in gebruik genomen. De zegels zijn dus te vinden op de post van de Letse Landspost en de Deutsche Dienstpost Ostland.

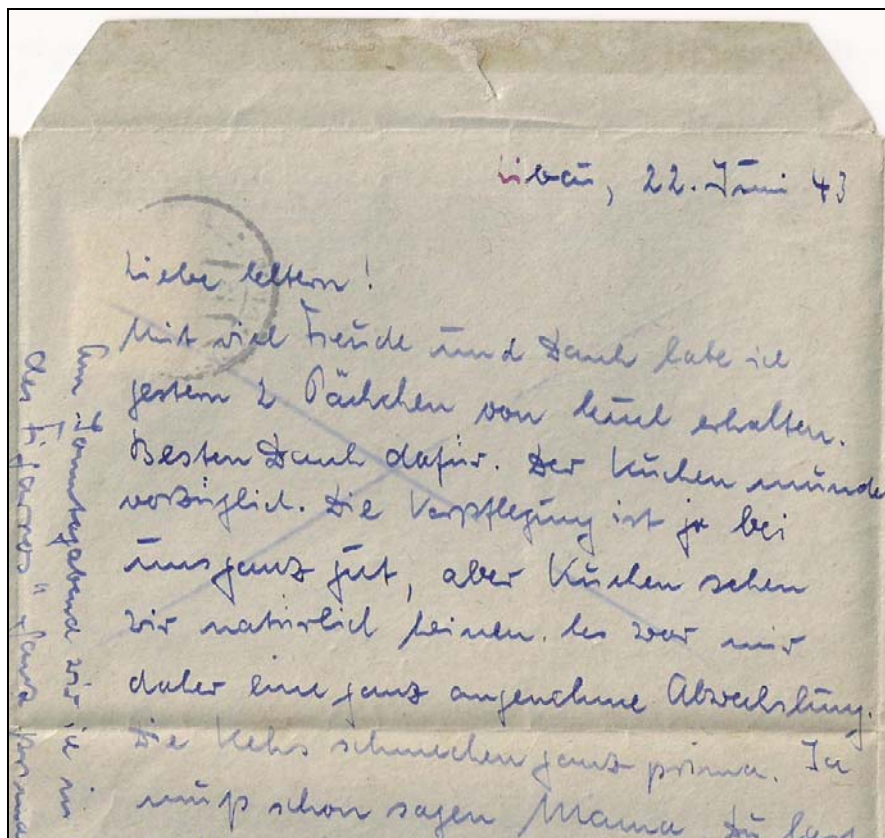
Op 4 november werden de OSTLAND-opdrukken uitgegeven: Hitler zegels met zwarte opdruk "OSTLAND" (afb. 5). De 18 verschillende opdrukzegels (Mi. 1-18) zijn gedrukt bij de Rijksdrukkerij in Berlijn.

Afb. 5b (100 %)
Mi. 15.

In 1943 verschenen nog twee aanvullende waarden (Mi. 19-20). Verder kwamen in 1942 nog automaat-rollen uit met 4 en 6 Pfennig samen.

Afb. 5a (65 %)
Zakelijke brief met het stempel
* LIBAU * DEUTSCHE DIENSTPOST
OSTLAND, met serieletter c. Als frankering is een zegel met Ostland-opdruk gebruikt.

Afb. 4b (84 %)
Libau, 22. juni 43'
Liebe Eltern!
Mit viel Freude und Dank habe Ich gestern 2 Päckchen von Euch erhalten. Besten Dank dafür.

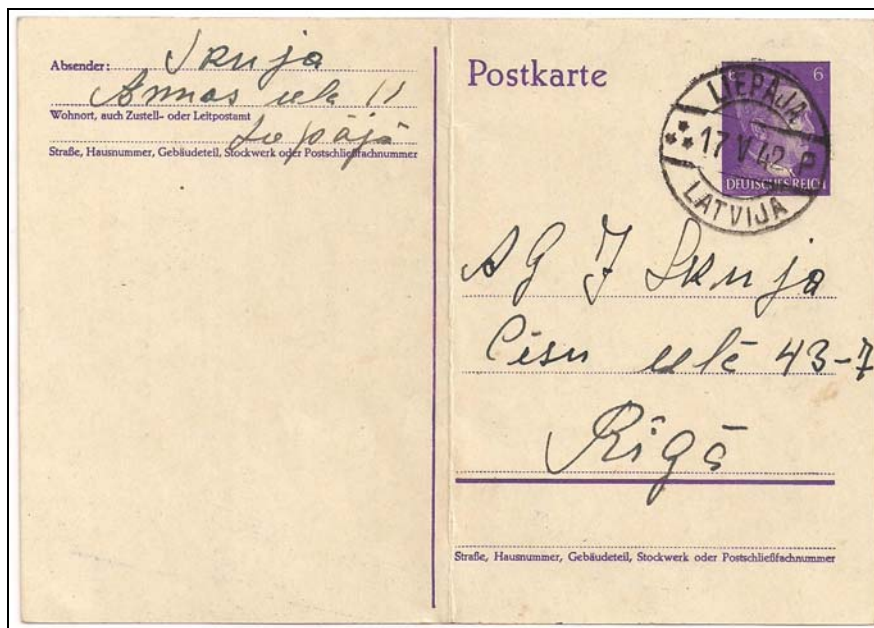

Civiele Letse post onder Generalpostkommissariat Ostland

Na de overgang van de Letse post naar het Generalpostkommissariat Ostland (1 oktober 1941) bleef de civiele post – de Letse Landespost- aanvankelijk de oude Letse stempels gebruiken (afb. 6).

Afb. 6b
(100 %)

Afb. 6a (78 %)

Briefkaart in 1942 via de Letse 'Landespost' verzonden van Liepāja naar Riga. De tekst op de andere zijde is Lets.

Veldpost

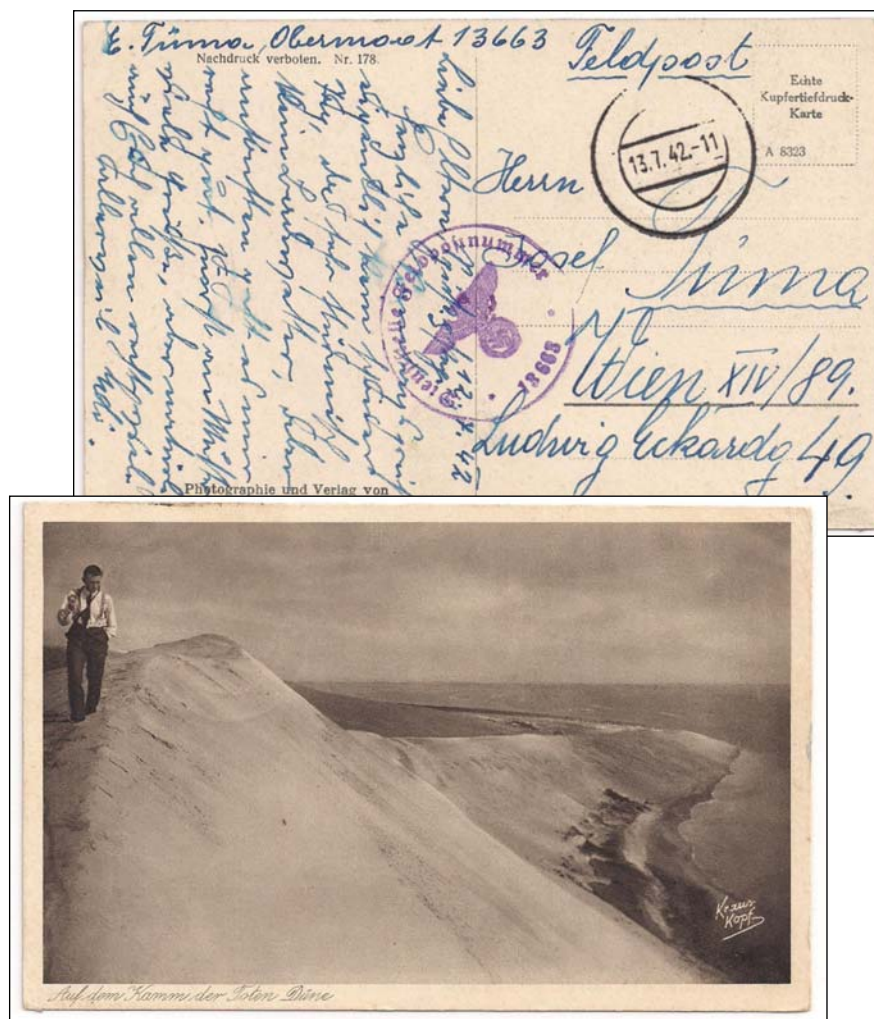
Deze kaart (afb. 7) heeft in het stem-pel de datum 13.7.42. Het paarse dienststempel van het veldpostkantoor heeft de aanduiding nummer 13663. De schrijver vermeldde voor de zekerheid dit nummer ook bovenin de kaart.

Afb. 7b
(100 %)

Veldpostnummer 13663 is van 27.1.1942 tot 14.7.1942 het nummer voor de 'Leichte Flak-Batterie Libau (Marine)'.

Deze nummers zijn te vinden www.axishistory.com/books/383-germany-military-other-feldpost/8938-feldpost-numbers-13000-13999 met de veldpostnummers 13000-13999 met eenheden en data.

Afb. 7a (75 %)

De brief (afb. 8) werd ook verzonden via veldpostnummer 13663, maar later. In deze periode 24.3.1944 tot

6.11.1944 hoorde dit veldpostnummer bij de 'Marine-Flak-Abteilung 712'.

Deze eenheid¹ werd samengesteld in april 1943 in Libau met 8 batterijen 'Leichte Flak-Bttr. Libau, schwere Flak-Bttr delen van 224 (?). De eenheid viel onder Seekdt. Lettland.

Koerland

Het Rode Leger bereikte op 10 oktober 1944 tussen Palanga en Rucava de Oostzee.

De Duitse Legergroep Noord werd daardoor afgesneden van Oost-Pruisen. Hitler wilde geen evacuatie en de legermacht van 200.000 man werd opgesloten in de zgn. 'Kurland Kessel' (afb. 9). Het gaat hier om het gebied iets ten noorden van de Litouwse grens en ten westen van Riga, omgeven door de Oostzee en de Golf van Riga. De voornaamste plaatsen zijn Liepāja (Libau), Ventspils (Windau) en Tuckums (Tuckum). Ondanks 6 grote veldslagen in dit gebied wisten de Duitse troepen stand te houden tot de algemene capitulatie op 8 mei 1945.

Aan Duitse kant vochten het 16^e en 18^e Leger. Riga werd op 13 oktober 1944 door het Rode Leger bezet en bij de volgende offensieven moesten de Duitse troepen steeds kleine gebieden prijsgeven.

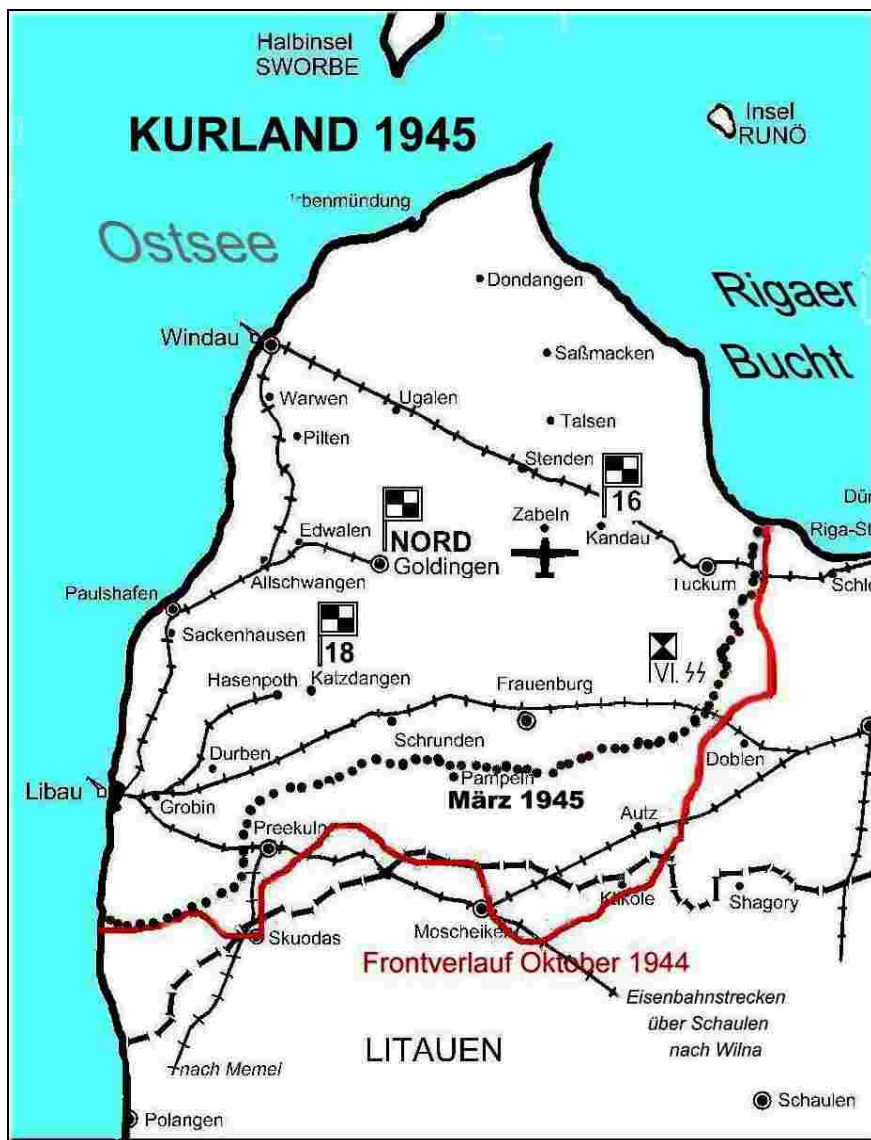
De havenstad Liepāja werd het centrum én de verbindingspoort van de Kurland Kessel.

Afb. 9 (copyright: W. van Loo)
Kaart, getekend door Wilhelm van Loo, van de 'Kurland-kessel'. In rood het front in oktober 1944. Het Rode Leger wint wel terrein tot maart 1945, maar niet echt veel.

Afb. 8 (70 %)

Brief, geschreven 14-5-1944 aan
'Lieber Elli und Hildegard' met stempel 15 5 44.

¹ Zie: www.feldgrau.com/kmsflakabt.html

Bij de derde (Kerst)veldslag (vanaf 21 december) stonden het Letse 130^e Schutters-korps als onderdeel van het Rode Leger en de Letse 19^e SS Divisie van de Wehrmacht tegenover elkaar. Op 25 januari werd de Legergroep Noord omgedoopt tot Legergroep 'Kurland'.

In het gebied werkte nog steeds de Duitse post en er waren dus postzegels nodig.

Op 20 april 1945 werden nog opdrukken voor dit gebied uitgegeven. Zegels uit de Hitler-serie en een veldpostzegel voor pakketten werden voorzien van een nieuwe waarde aanduiding en de opdruk KURLAND (afb. 10).

De zegels werden geproduceerd in de drukkerij 'Kurzemes vāds' in Liepāja.

Afb. 10
Mi. 1-4 (afb. van www.bills-bunker.de)

“Gebruikte” zegels komen voor met Letse stempels of stempels van de Deutsche Dienstpost Ostland. Gewone ‘gebruikerspost’ met deze zegels is tot nu toe niet gesignaleerd. Er is ook veel vals materiaal te vinden. Hiernaast (afb. 11) een veldpostbrief, gefrankeerd met ‘Kurland’-zegels. De datum van het stempel is 20 april 1945, de verjaardag van Hitler. Het stempel is dan ook vals en wordt in het handboek van Von Hofmann genoemd.

Een veldpostbrief hoorde natuurlijk niet gefrankeerd te worden en dat was hij ook niet. Als je hem tegen het licht houdt, dan zie je onder de Koerland-zegels een gewoon veldpoststempel staan, netjes verborgen.

De brief is in het “Deutsche Schrift” geschreven, maar toch met een leesbare datum: 1-2-1943.

De zegels lijken ook niet helemaal in orde: de opdruk laat zien dat die onzuiver is, geen scherpe grenzen heeft. Dat kan bij offset ook het geval zijn, maar deze opdruk lijkt op een matrix-printer.

Afb. 11 (collectie Olav Petri)

L.V. Reinwijn

Wie veel reist, kan veel vertellen. In het Toscaanse Siena, mooier dan Florence, bewonderde ik enige jaren gelden de eeuwenoude dom. Een prachtig bouwwerk met veel bruin, zwart en wit marmer, statig en ingetogen. De vloer, waarover ooit slechts gelovigen schreden naar het altaar of hun knielstoeltje, wordt nu veelal aan het gezicht onttrokken door schuifelende toeristen. Die rekken over het algemeen hun nekken in de richting van de hoge, gewelfde plafonds. Zeer ten onrechte, de ware schoonheden van de dom liggen afgebeeld in de marmeren vloermozaïeken. Ik laat u een van de mooiste daarvan zien (afb. 1). De treffende gelijkenis van het opvallende dier met het onderwerp van de schrijfwedstrijd is onmiskenbaar en vormt daarmee het begin van de lange weg naar haar plaats in de Letse filatelie.

In Siena woonde en werkte de papiermaker Giovanni Gioleggi. Door noeste arbeid en een inventieve geest bouwde hij een goedlopende papiermakerij op, gespecialiseerd in waardepapieren.

Die werden echter meer en meer vervalst door de ontluikende maffia waardoor de klad kwam in Giovanni's edele ambacht. Zo zeer zelfs dat diens zoon Carlo besloot om niet in het bedrijfje van zijn vader te blijven werken, maar daarentegen de wijde wereld in te trekken om zijn vakmanschap te vergroten en te gelde te maken.

In Florence en Siena had Carlo bij het afleveren van waardepapier aan rijke handelaren hun echtgenotes prachtige en kostbare sieraden gemaakt van barnsteen zien dragen en Carlo besloot om naar het noorden te trekken, naar de gebieden waar de amber aan de kusten aanspoelde. Daar zou hij fortuin kunnen maken.

Op de kaart van Europa trok Carlo een rechte lijn van Siena naar Riga, een

Allereerst wil ik het Bestuur complimenteren met het besluit om “De Schrijfwedstrijd” nieuw leven in te blazen. Hulde, mogen velen de pen ter hand nemen en velen daarvan genieten.

Afb. 1

welvarende stad aan de Oostzee. Daar waren vast en zeker ook waardepapieren nodig en de a op het einde in beide plaatsnamen klonk hem vertrouwenwekkend in de oren.

Carlo vertrok in het vroege voorjaar uit zijn geboorteplaats, met een stevige handdruk van zijn vader en tranen in de ogen van zijn moeder. Hij wandelde opgewekt door de Toscaanse heuvels, doorkruiste welgemoed de Apennijnen en slaagde erin om in een huifkar door de Po-vlakte te liften. Hobbelen over stoffige zandwegen zong hij ondertussen op een manier om de kwaliteit van waardepapieren te verbeteren en ze vervalsingbestendig te maken. Bij het oversteken van de Po, starend naar het glinsterende water, kreeg hij een idee. Een vaag idee.

In de zomer bereikte Carlo te voet de voet van de Alpen, trok ook daar energiek overheen, gestimuleerd door het ruisen van bergbekken en het geklater van watervallen. Zijn vage wateridee kreeg meer vorm. Maar de fysieke inspanningen in het hooggebergte eisten hun tol: min of meer uitgeput trok hij nog door de Oostenrijkse landen, maar in Bohemen was de pijp helemaal leeg. Hij was gedwongen om te overwinteren en bij te komen in de kleine en gastvrije herberg van de familie Schull. Gelukkig kon hij de kost verdienen door de bierglazen te spoelen en de rekeningen voor de gasten te

schrijven. Veel belangrijker voor Carlo's welbevinden was de schone en lieflijke herbergiersdochter. Helemaal verliefd op hem verhaspelde zij zijn Italiaanse naam tot Carl Schleicher en zij vertroetelde Carl dusdanig dat hij in het voorjaar weer monter zijn tocht richting Riga kon vervolgen. Natuurlijk ging hij niet alleen.....

Op een stralende zomerdag bereikten de twee ondernemende jongelui de Oostzee. Op het strand vonden ze geen barnsteen, slechts het fijne zand knisperde onder hun blote voeten.

Maar gezeten op de duinenrij, kijkend naar de ondergaande zon en genietend van de klotsende golfslag, kreeg Carl zijn grote ingeving. Hij zou papier gaan maken met een “watermerk”. Een winter lang experimenteerde hij als gezin in een papiermolen in de bossen van Koerland, trouwde zijn geliefde in Kuldiga en trok met haar naar Riga.

Daar ontwierp hij het watermerk van de firma Carl Schleicher & Schull: een waterpaard in de golven. Het bleek zo'n succes dat de Letse posterijen in de jaren 1921-1925 zijn papier gebruikten om er postzegels op te drukken.

◀

EEN ZWERFBRIEF : VOORBEELDIGE SAMENWERKING VAN DUITSE EN NEDERLANDSE FILATELISTEN

Olav Petri

Ik ben dol op partijtjes ongeregeld. Daar zit soms iets leuks tussen om uit te zoeken, een raadsel. In een partijtje op de veiling van Het Baltische Gebied in Geldermalsen zat dit poststuk.

Het is de voorkant van een Duitse veldpostbrief die je kon openen door de geperforeerde zijden er af te scheuren. Het stuk ziet er niet aantrekkelijk uit en belandde daarom waarschijnlijk in een rommeldoos. Het stuk is vuil doordat het door vele handen is gegaan, de postzegels zijn beschadigd doordat er gewoon overheen geschreven is of doordat er iets op geplakt is geweest. En daar begint het dan: WAT is er precies op geschreven en geeft dat nuttige informatie?

Wie en waar

In maart 2015 vergaderde een aantal filatelisten in Barsinghausen over zaken betreffende de nieuw op te richten Baltische vereniging in Duitsland met bijbehorende goed werkende site. Bernd Felz, Thomas Löbbeling, Peter Feustel, Friedhelm Döll, Ruud van Wijnen (hopelijk heb ik niemand vergeten) en ondergetekende bekeken het stuk van alle kanten, elk met zijn eigen kennis en expertise. En alleen zo is het gelukt een en ander te determineren, waarvoor heel veel dank.

Resultaat van prachtige samenwerking

De brief was filatelistisch geïnspireerd. Er zit een serie postzegels op voor een verzamelaar, de 15 k. heeft bovenaan de eenzijdige tanding die de veldelen van elkaar scheidt. Toch altijd leuk om die allemaal bij elkaar te krijgen.

De brief is gestempeld met een Lets stempel Leepaja, gedateerd 22-3-1919. Hij was belangrijk genoeg om hem aangetekend te versturen, het aanteckenstrookje is nog van de Ober Ost periode, Duits. Het strookje is deels over het met potlood geschreven woord Einschreiben heen geplakt.

Afb. 1

De adressering is moeilijk te ontcijferen, de tekst is met potlood geschreven en is verdwenen onder rode inkt, blauw potlood en zwarte krassen. Met enige moeite is Herrn te zien, iets van een B en Potsdamerstr. 44. Dat zal dus wel Berlijn geweest zijn.

In Berlijn was de geadresseerde niet, die zat in Wezel. Het Berlijnse adres is weggewerkt met zwarte golflijntjes en de naam WESEL in dik blauw postlood. Nader adres was blijkbaar onbekend of misschien onnodig.

In Wezel was de brief onbestelbaar. Schuin staat in handschrift met potlood geschreven: “unzustellbar”. De brief werd teruggestuurd naar Berlijn. Daar is een geperforeerd provisorisch stickertje voor gebruikt met de tekst “Feldpostamt Berlin”. De ruimte voor nieuwe adressering was te beperkt en een papiertje is dan duidelijker.”

In Berlijn heeft men met rood de adresseringen doorgestreept, inclusief

het provisorische stickertje en vervolgens het stempel Zurück aangebracht. Tja, terug naar Leepaja dus. De afzender stond waarschijnlijk op de verdwenen achterzijde.

De volgende etappe is het in violet keurig handschrift geschreven tekstje dat verticaal op het poststuk staat. Het woord Riga is prima te lezen, maar dan de rest.... Hier hielp Ruud van Wijnen's kennis van het Lets. Er staat voor hem namelijk “glabasanaj” en dat betekent “te bewaren”, dus “naar Riga te bewaren”. Dat zal de afdeling Rebuten betreffen.

Resteert het flardje papier dat links op de rode postzegel te zien is. Mogelijk heeft daar een papierstrookje gezeten waar de Posterijen een aanwijzing gaven.

Wat verrichtten de Posterijen destijds hun werk toch zorgvuldig. Chapeau!

◀

ENERZIJD EN ANDERZIJD, DE LAATSTE EN DE EERSTE. OF: OP DE RANDEN VAN PLAATS EN TIJD, DEEL 4, 1944-1945

Ruud van Wijnen

Over het begin en de afloop van de Eerste Wereldoorlog kon ik lange verhalen vertellen en was er een uitgebreide speurtocht naar het laatste en eerste gebruik van postzegels. De opmarsen en terugtochten van de legers in Letland aan het begin en einde van de Tweede Wereldoorlog verliepen veel sneller.

In 1940-1941 ging het om het laatste gebruik van de Letse zegels, het eerste en laatste gebruik van de Sovjetletse en de Russische, afgerond door het vroegste gebruik van Duitse postzegels.

Als intermezzo besprak ik het gebruik van de Letse "Latvija / 1941. / 1. VII" opdrukken.

Aan het einde van de Tweede Wereldoorlog gaat het om het laatste gebruik van Duitse postzegels in Letland en de terugkeer van de Russische. Ook nu is er een intermezzo: het postverkeer binnen Koerland in de laatste fase van de oorlog.

Om het beeld zo compleet mogelijk te maken ontkom ik er niet aan om dit maal ook enige per veldpost verzonden poststukken in mijn verhaal op te nemen.

Geschiedenis

De opmars van de Duitse Wehrmacht door de Baltische landen in de richting van Leningrad liep in september 1941 voor de stad vast en ontaardde in de 900 dagen durende blokkade. Daaraan kwam in de loop van januari 1944 een einde toen de stad buiten het bereik van de Duitse artillerie kwam te liggen, op de 27ste van die maand begon de Duitse terugtrekking. Na hevige gevechten aan het Volkhov-front bereikte het Rode Leger midden juli 1944 in Latgale voor het eerst Lets grondgebied en werden steden als Rezekne, Krāslava en Daugavpils ingenomen. De laatste stad op 27 juli 1944.

Afb. 1

Brief, tweede gewichtsklasse, van DÜNABURG (DAUGAVPILS) naar Riga. Verzonden op 3 juli 1944, 24 dagen voor de inname van de stad door het Rode Leger. Tweetalig Duits dagtekeningstempel.

Het noordoosten van Lijfland en oostelijk Semgallen werden midden september 1944 bezet, Cēsis op 26 september, Bauska al op de 14de. De opmars van het Rode Leger richtte zich nu, behalve op Riga, vooral op het bereiken van de Oostzee ten noorden van Königsberg. Riga werd op 13 oktober 1944 ingenomen, drie dagen daarvoor hadden de Sovjets tussen Pālanga en Rucava de Oostzee bereikt. Daarmee kon de aanval op Oost-Pruisen beginnen en waren de Duitse troepen en de 19de Letse SS-divisie in Koerland geïsoleerd. Zie kaart **afbeelding 8**.

Postzegels

Het laatste gebruik van de Duitse Hitlerzegels met opdruk "Ostland" in Latgale en Lijfland dat ik kan laten zien, stamt van 3 en 13 juli 1944 (**afb. 1 en 2**).

Het laatste gebruik van een Duitse postzegel in Riga in mijn verzameling dateert van 15 augustus 1944, twee maanden voor de inname van de stad door het Rode Leger (**afb. 3 en 4**).

Afb. 2

Brief van JACOBSTADT (DÜNA) naar Riga, 13 juli 1944. Dagtekeningstempel van de Duitse Dienstpost Ostland. "Düna" is de Duitse naam voor de Daugava rivier.

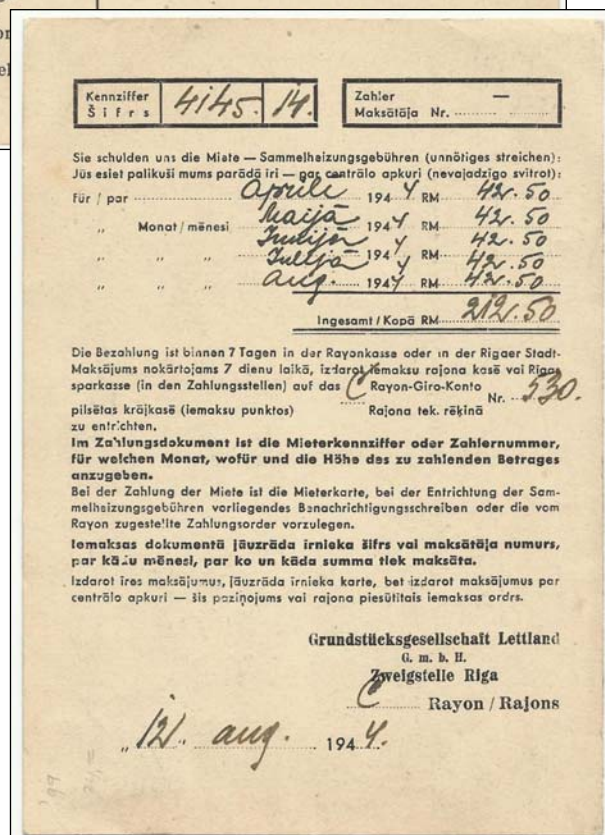

Afb. 3

RĪGA, lokale briefkaart, 15 augustus 1944. Gekapt Lets machinestempel. Via de tweetalige briefkaart wordt de geadresseerde gemaand de huur en verwarmingskosten over de maanden april t/m augustus te betalen (afb. 4).

Afb. 4

Dat in ieder geval de Duitse veldpost nog langer functioneerde toont de brief van het “SS- u. Polizeigericht XVI” in Riga van 8 september (afb. 5).

De vroegste Sovjetpost vanuit Riga die ik kan laten zien is van 27 Oktober 1944, twee weken na de inname van de stad door het Rode Leger (afb. 6).

Afb. 5

Per veldpost verzonden dienstbrief van de Waffen-SS in Riga, 8 september 1944.

Gekapt Lets machinestempel waaruit de plaatsnaam RĪGA is verwijderd.

Afb. 6

Postwaaardestuk van РИГА-РĪГА naar MOSKOU, 27 okt. - 15 nov. 1944. De briefkaart was drie weken onderweg en werd gelezen door oorlogscensor 26126.

Dat alleen kan niet de oorzaak geweest zijn van de lange vervoerstijd.

Afb. 7

Postwaaardestuk van “Trikātē” naar het eveneens in Lijfland gelegen Smiltene, 29 oktober 1944.

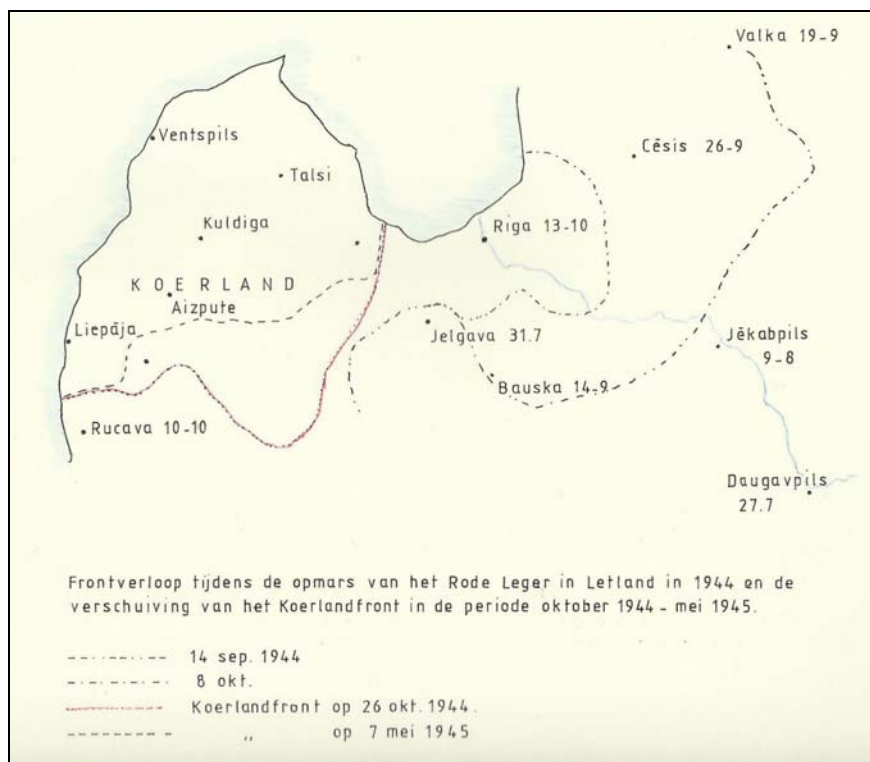

De vroegste uit Lijfland is een briefkaart met een fraaie handgeschreven ontwaarding in het dorpje Trikātē met als datum “44g. 29.X” (afb. 7). Het valt me op dat ik uit Latgale, het gebied dat als eerste door het Rode Leger op de Duitsers werd heroverd, nog geen post uit 1944 heb gezien.

Koerland

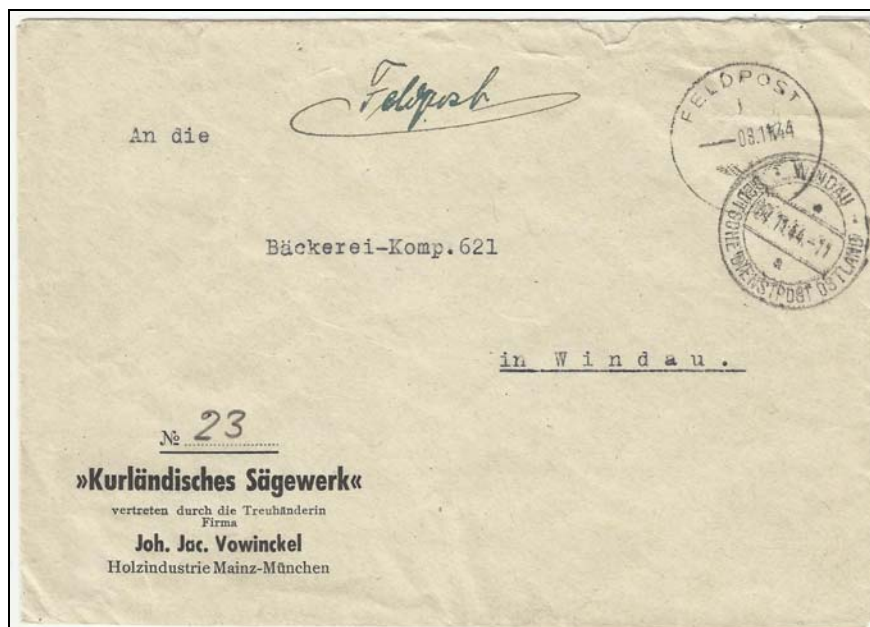
Op de afgebeelde kaart (afb. 8) geeft de rode lijn het front op 26 oktober 1944 aan en is duidelijk te zien dat de Duitse troepen in Koerland geïsoleerd zijn geraakt. Ze bevinden zich in het zgn. “Kurland-Kessel”. Hoewel er in de winter van 1944-1945 aan het Koerlandfront hevige gevechten plaatsvonden schoof de frontlijn slechts weinig naar het noorden op. De Duitse troepen in Koerland hielden uiteindelijk stand tot aan de algehele capitulatie van Duitsland op 8 mei 1945.

Gedurende deze hele periode functioneerde in Koerland, eigenlijk nauwelijks voor te stellen, de Duitse post. Ooit zag ik een beduimelde briefkaart met een Hindenburg-zegel erop uit het gebied. Ik heb er nog steeds spijt van dat ik die niet gekocht heb, maar gelukkig kan ik toch iets moois laten zien (afb. 9).

Afb. 8

1944. De opmars van het Rode Leger in Letland en het verloop van het Koerlandfront tussen oktober 1944 en mei 1945.

Afb. 9

Per Duitse FELDPPOST verzonden brief van het “Kurländisches Sägewerk” naar de Bakkerij-Compagnie 621 in WINDAU / Ventspils, 8-9 november 1944. Aankomststempel van de Duitse Dienstpost Ostland.

Het lijkt logisch te vooronderstellen dat het laatste gebruik van de Hitlerzegels met opdruk "Ostland" in Koerland rond 8 mei 1945 plaatsvond. Het geldoverschrijvingsformulier (afb.10) zou dan het optimale sluitstuk vormen. Echter, tijdens de bijeenkomst van de Duitse Letland-vereniging in Hennef in 2015 liet een verzamelaar uit Letland meerdere vergelijkbare formulieren zien met data tot rond 20 mei 1945. Het Rode Leger begon de feitelijke opmars in Koerland pas op 23 mei 1945 en het lijkt er op dat in Koerland sprake is geweest van een overgangperiode waarin nog een "Duits" bestuur functioneerde.

In Koerland verschenen in april 1945 nog vier Duitse zegels met opdruk "Kurland".

Nog niemand heeft ooit een waarlijk door de post vervoerd poststuk met een van die zegels gezien. "Echt"gebruikt bestaat niet, misbruik des te meer. De firma "List en Bedrog" deed (en doet) goede zaken.

Als de these over een bestuurlijke, organisatorische overgangperiode in Koerland in mei 1945 klopt, kan ik een wel heel vroeg vroegste sovjet postwaardestuk, met Lets dagtekeningstempel, laten zien (afb. 11). De aangetekende brief uit Liepāja vormt dit maal, voor de postzegels, het slotakkoord (afb. 12).

Ein Postscheckkonto spart Arbeit, Zeit und Geld
 Pasta čeku kots aiztaupa darbu, laiku un naudu
 Anmeldung beim Zustellpostamt
 Pieteikums pieņem piegādes pasta iestādē

Ein Postanweisung kostet	Überweisungen von Konto zu Konto sowie — bei Benutzung besonder. Formblätter — Einzahlungen auf das eigene Konto sind gebührenfrei.
Pasta pārvedums maksā	Pārskaitījumi no konta uz kontu, kā arī iemaksas paša kontā, lietojot sevīskas veidlapas ir bez maksas
bis/līdz 10 RM 20 Rpf	
" 25 " 30 "	
" 100 " 40 "	
" 250 " 60 "	
" 500 " 80 "	
" 750 " 1 RM	
" 1000 " 1 " 20 Rpf	

Bescheinigung des Empfängers: / Saņēmēja kvitējums:
 Umstehenden Betrag erhalten / Otrā pusē minēto summu saņēmu

(Name / Vārds) _____

Zustellvermerk / Piegādātāja piezīmes

60 60
 OSTLAND
 DEUTSCHES REICH

Afb. 10

Tweetalige postwissel voor een bedrag van RM 1000 van LIEPĀJA naar het districtsziekenhuis in HASENPOTH (AIZPUTE), 7-9 mei 1945. Duitsland capituleerde op 8 mei.....

ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА CARTE POSTALE

Куда: Копенгаген, Дании, Копенгаген, Дании, Копенгаген, Дании
 Район, село или деревня: р. н. Бормани.

Кому: Р. Бормани, Бормани, Дании
 Подробное наименование адресата.

НА КАЖДОМ ПОЧТОВОМ ОТПРАВЛЕНИИ ПИШИТЕ СВОЙ ОБРАТНЫЙ АДРЕС

Адрес отправителя: Р. Бормани, Аизпуте, ул. Копенгаген, Дании

Afb. 11

Russisch postwaardestuk van AIZPUTE naar het postagentschap Bormani, 28 mei 1945. Lets dagtekeningstempel (dat de hele oorlogsperiode overleefde) Gelezen door oorlogscensor 26085.

Broederstrijd

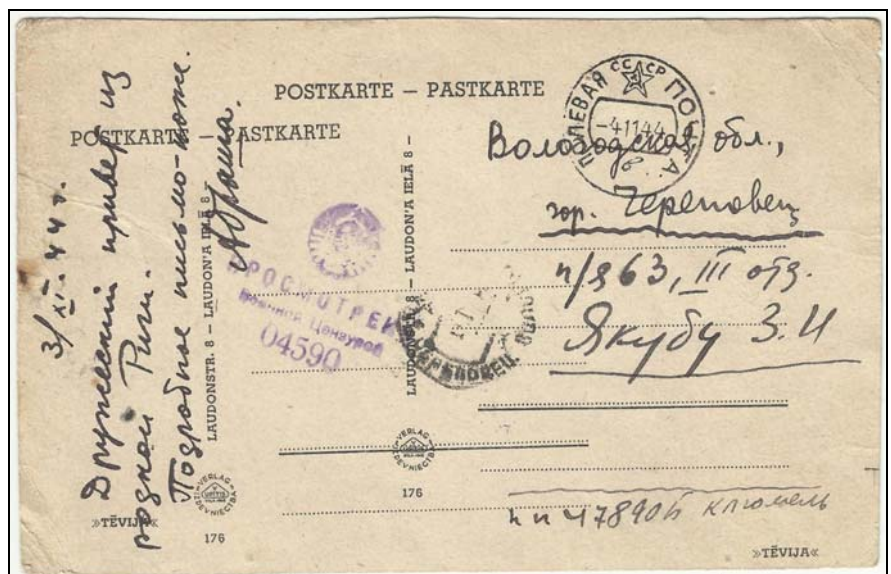
Ik zocht naar het laatste en vroegste gebruik van postzegels, ik vond daarvan sprekende voorbeelden. Maar de ware getuigen van de geschiedenis zijn natuurlijk de mensen die het meemaakten.

Aan het Duits-Russische front vochten Letten tegen Letten: de een met de Duitsers als lid van de 19de SS-divisie, de ander als soldaat in het Rode Leger. De een stuurde via de Russische veldpost “vriendelijke groeten uit m’n geboortestad Riga” (afb. 13), de ander schreef in Duitse dienst aan het “Fronte” in Koerland naar familie in de buurt van Talsi (afb. 14). Postgeschiedenis als spiegel van de tijd, mooi en bizar.

Afb. 12

Aangetekende brief van ЛЕПАЯ – ЛІЕПĀJA (tweetalig sovjetstempel) naar РИГА – RĪGA, 16-18 juli 1945. Militaire censor 26388. Duits aantekenstrookje met in het cyrillisch geschreven plaatsnaam “Liepaja”.

Afb. 13

Per Russische veldpost (ПОЛЕВАЯ ПОЧТА) verzonden briefkaart van een Letse soldaat in het Rode Leger naar Tsjerepovetz in de Vologda oblast, 4 november 1944.

De schrijver van de kaart doet de vriendelijke groeten uit zijn geboortestad Riga.

Tot slot

Dit is het vierde en laatste artikel over mijn zoektocht naar het laatste en vroegste gebruik van postzegels. Deel 1 verscheen in nummer 64 van ons blad, deel 2 in nummer 66 en deel 3 in nummer 67. Als u aanvullingen heeft, hoor ik dat graag. De speurtocht gaat door en ik hoop vooral dat u Russische stempels uit 1944 kunt melden.

De ondertitel van de artikelenreeks luidt: "op de randen van plaats en tijd". Om af te sluiten de laatste dag van 1944 (afb. 15).

Afb. 15

Russische postwaaardestuk van SIGULDA naar Staielē, 31 december 1944. Lets dagtekeningstempel.

Advertentie

Gezocht: 11-11.

11 november is een bijzondere dag. In 1918 de Wapenstilstand, om 11.11 uur de eerste vergadering van de Raden van Elf, Sint Maarten trekt voorbij en 2 keer het gekkengetal. Ook: in 1949 mijn geboortedag en sinds 1950 al 6 x 11 mijn verjaardag.

Daarom let ik altijd op poststempels met 11 november als datum, maakt niet uit in welk jaar.

Ik verzamel ze zelfs. Heeft u een brief of kaart uit Estland, Letland of Litouwen en wilt u die afstaan voor mijn 11-11-collectie? Graag!

Ruud van Wijnen: marsruts@planet.nl of 026-3513484.

Jan Kaptein

De geboortedatum van Jaan Lubi is onduidelijk: ca. 1905-1910. Hij woonde als jongere met zijn moeder in Viljandi. Hier werkte hij als fotograaf, speelde op familiefeesten en vervalste en handelde in postzegels.

De eerste zegels van Estland waren niet echt kostbaar. De oplagen waren niet echt groot – Estland was klein, maar er was in het buitenland aanvankelijk geen echte belangstelling. Dit veranderde in de jaren 30: Amerikaanse groothandelaren bestelden de goedkope Estse zegels in grote aantallen om op te nemen in postzegelpakketten. Door de grote vraag werden nu ook de goedkope Estse zegels vervalst.

Jaan Lubi was een van de productiefste vervalsters en verhandelde de echte Estse zegels vermengd met zijn vervalste zegels. Zijn drukplaten schijnen in Finland vervaardigd te zijn, maar de locatie van zijn drukkerij is niet bekend geworden. Zijn vervalsingen werden waarschijnlijk niet in Estland verkocht. Hij had wel handelscontacten in de Verenigde Staten (afb. 1), Engeland, Australië, India en Zuid-Afrika. De vervalste zegels zijn altijd ‘gebruikt’, dus niet ten nadele van de post. Er kwam (pas) op 13 april 1936 een wet die vervalsen van postzegels strafbaar maakte. Lubi werd echter nooit gepakt hiervoor. Jaan Lubi werd na de communistische machtsovername in 1940 politiefotograaf. Na het uitbreken van de oorlog in 1941 vluchtte hij richting Sovjet-Unie, maar verongelukte bij Narva.

◀ **Literatuur over Lubi en zijn vervalsingen.**

Die Fälscher und die Fälschungen der Estnischen Briefmarken. Jaan Lubi aus Viljandi = Eesti markide võltsijaid ja võltsinguid. Jaan Lubi Viljandist / H. Alver & E.Ojaste
In: EF 1976 ; 18-19. - p. 89-97

In dit nummer van HBG worden Estse zegels besproken, vervalst door Jaan Lubi. Het vervalsen was een heel bedrijf en hierbij hoort een firmabrief.

Afb. 1a (57 %)

Firmabrief van Jaan Lubi in Viljandi, Estland. De zegels van de frankering zijn echt. De brief is geopend –stempel- door de Amerikaanse douane, maar de inhoud mocht gewoon door.

Afb. 1b

Op de achterzijde is heeft Lubi aangegeven dat de inhoud bestaat uit postzegels, waarover geen invoerrechten betaald hoefde te worden.

Distinguishing features of Jaan Lubi forgeries of Estonian stamps I, II en III / Erik Sjögren. – In Eesti Filatelie

28, 29 en 31. Aanvulling in EF 40.

Olav Petri

Wat is dit?

Een stukje papier met embossed, (preegdruk of blinddruk heet dat), een zeepaardje en enkele namen er op. Düren.

Rheinl(and). Gedeponeerd handelsmerk staat er ook nog op, Schutzmarke. Kleur rood.

Is het Baltisch?

Iedereen die ook maar enigszins serieus de Baltische gebieden verzamelt, herkent het logo zeepaard onmiddellijk. Het is te vinden als velwatermerk op een deel van de groot formaat zegels “Eén jaar onafhankelijke republiek Letland”, de zittende vrouw in nationaal kostuum. Volgens de opdracht van onze voorzitter, de bedenker van de wedstrijd, zou er een link moeten zijn tussen het logo en het Baltische gebied, filatelistisch zelfs. Nou ja, die link is dus overduidelijk.

Vreemde zaken

En dat is het dan, denkt u dan. Ja, maar er zit meer achter. Immers, alleen al de naam Schleicher moet een licht doen branden. Juist, een Duitse militair en een sluwe politicus, kanselier kort voor Hitler, heette Von Schleicher. Te gevaarlijk en dus vermoord. Een beetje geheimzinnig eigenlijk. Vreemd trouwens dat Schüll in de afbeelding niet met voornaam genoemd wordt en Schleicher wel. En er is méér. Waarom twee namen bij dat logo? En een zeepaard zowel als watermerk voor papier als ook als logo? Dat slaat toch nergens op! Trouwens, bij het zien van de kleur rood, populair bij kleine kinderen, worden ook sommige politieke groeperingen erg blij. Tot slot is de symboliek van het zeepaard zee door de eeuwen heen veranderd hetgeen er een forse dosis geheimzinnigheid aan verleent.

Geheimzinnigheid, volop geheimzinnigheid....

Het is niet verwonderlijk dat slechts een enkeling de ware geschiedenis kent, en dat ben ik. Ik zal u er deelgenoot van maken.

Het ware verhaal

Weinigen is bekend dat al snel na het uitroepen van de Letse onafhankelijkheid in Duitsland rekening werd gehouden met de toekomstige verhouding met Letland. Na het verdrijven van Von der Goltz en de zijnen bleef men in Berlijn streven naar opname van Letland in het Duitse Rijk. In het geheim werd de opname stap voor stap voorbereid. Een centrale rol hierbij werd gespeeld door de Duitse militaire top die overal in Letland zijn mannetjes positioneerde om land en volk voor te bereiden op de toekomstige status van deelstaat. Ook een groot bevriend buurland roerde in de pap en had er graag een vinger in. U weet wel.

Je langzaam innemen, geleidelijk machtsposities innemen, dat is een zaak van discretie en voorzichtigheid, het kleine moet men niet schuwen. Geheim dus, omgeven door een waas van geheimzinnigheid, gesymboliseerd door een heraldiek gegeven, het zeepaard.

Zo zien we dan op waardepapier op eens een zeepaard verschijnen, hoogst ongebruikelijk. Wie zat hier achter? Juist, de Duitse generale staf. En welke persoon speelde daar een rol achter de schermen??? Precies! En waarom dan ook nog die Schüll? Ach, u weet toch dat optreden het handigst is met twee personen? Denk eens aan Simon en Garfunkel, neem nou Starsky en Hutch, vergeet Bassie en Adriaan niet. Hebben Bassie en Andriaan een ach-

ternaam? Nee. Dat verklaart meteen het achterwege laten van zoiets als de voornaam van Schüll!

Het geheime gezelschap manifesteerde zich steeds vaker, steeds brutaler ook. Ulmanis, niet echt vast in het zadel, had de handen vol om te voorkomen dat de bevolking te vaak met zeepaardjes geconfronteerd werd. Een duidelijke stap in deze richting werd gezet in samenwerking met de oer-Letse firma Ligat: weg met het zeepaard, Geef ons maar de ijsbeer! Geheime acties kwamen dagelijks voor, de agitprop werkte.

Dat het allemaal uiteindelijk niet is gelukt en dat Letland pas in de Tweede Wereldoorlog tijdelijk een kolonie werd van nazi-Duitsland is bekend.

Maar wat was nou eigenlijk de functie van dat zeepaard, zult u vragen. Wel, het was een geheim teken, een herkenningsteken. Immers, hoe kon je er achter komen of je met een “goede” of “foute” Duitsgezinde te maken had? Dat gebeurde door het aanbrengen van het logo op opvallende en onopvallende plekken, een papiertje in privé omgeving, een knopje achter de revers, of grote plakaten voor de bevolking. En dat rood dan, zult u vragen? Dat sloeg toch nergens op? Jawel! Immers, ook de bevriende buurstaat was actief, bijvoorbeeld met het wereldberoemde logo hamer en sikkel. Om de ware doelstelling te maskeren was door Schleicher en de zijnen gekozen voor rood, de kleur van de revolutie, wat zeg ik, wereldrevolutie. Ter misleiding dus.

Zijn er nog vragen?

EEN DUITSE SOLDAAT AAN HET OOSTFRONT 1915-1918

Andrew Brooks,
bewerking Jan Kaptein,

Dit artikel is gebaseerd op een collectie van meer dan 300 ansichtkaarten van één familie, groten-deels geschreven door de Hans Stegbaur aan zijn vrouw. Het oorspronkelijke artikel verscheen in de Picture Postcard Monthly, oktober 2012.

Rond 1910 trouwde Hans Stegbaur met Lina Englmann. Beiden waren afkomstig uit plaatsen aan de rivier de Donau in Beieren. Hans kwam uit Deggendorf en Lina uit Straubing. Ongeveer 30 ansichtkaarten zijn uit de periode vóór de Eerste Wereldoorlog en een ansichtkaart uit 1937 geeft aan dat Hans de Eerste Wereldoorlog overleefd heeft.

Hans was geen soldaat in de frontlijn en heeft waarschijnlijk nooit een schot afgevuurd. Hij was ingedeeld bij de Königlich Bayerische Kavallerie Division, Motor-Transport Kolonne. Hij ging op en neer tussen de frontlijn en het dichtsbijzijnde spoorstation. Hij had dus de mogelijkheid om kaarten te kopen, meestal in sets van 6 stuks, van plaatsen waar hij was gestationeerd of van plaatsen waar hij doorheen kwam. De kaarten werden naar Lina verzonden, meestal twee per week. Het waren meestal kaarten die iets van de plaatsen lieten zien. Verder verzond hij ook wel patriotistische, komische en sentimentele kaarten.

Bijzonder is ook het grote aantal 'echte fotokaarten': veel censuur was er niet in het Duitse leger en Hans gebruikte met zijn kameraden de hele oorlog de camera.

De eerste paar kaarten heeft Hans van het Westfront verzonden in maart 1915.

De Bayerische Kavallerie Division vocht na het uitbreken van de oorlog -augustus 1914- aan het Westfront. Het vertrek naar het Oostfront begon eind maart 1915 en ze kwamen aan in Königsberg (Oost-Pruisen) op 29 april.

De beslissende veldslagen in het oosten vonden plaats in 1914, maar in het voorjaar 1915 besloten de Duitsers meer druk te zetten op de Russen.

Generaal von Hindenburg maakte plannen voor wat bekend is als zijn 'Koerland inval'. Het gebied waar het hier om gaat is nu bekend als de Baltische staten Litouwen, Letland en Estland. Op internetadres: [http://wiki-de.genealogy.net/\(Kgl._Bayer.\)_Kavallerie-Division_\(WK1\)](http://wiki-de.genealogy.net/(Kgl._Bayer.)_Kavallerie-Division_(WK1)) zijn data te vinden van de Bayerische Kavallerie Division. Zoals de naam al zegt werd de divisie in Beieren gevormd en daar kwamen de rekruten ook vandaan. Beieren had zijn eigen leger, maar in oorlogstijd voerde Pruisen het bevel.

Enkele data uit deze lijst:

1914

05.08.1914 - 19.08.1914:

Grenzschutz- und Aufklärungsgefechte in Lothringen

20.08.1914 - 22.08.1914:

Schlacht in Lothringen (Schlacht zwischen Metz und den Vogesen)

04.10.1914 - 14.10.1914:

Aufklärungs- und Verschleierungskämpfe in Belgien und Nordfrankreich

1915

20.01.1915 - 30.03.1915:

Armeereserve der Armee-Abteilung Strantz

Oostfront

30.03.1915 - 04.04.1915:

Transport nach dem Osten

26.04.1915 - 25.04.1915:

Reserve Ober Ost

26.04.1915 - 09.05.1915:

Vorstoß nach Litauen und Kurland

27.04.1915: Rossienie

28.04.1915: Kielmy

30.04.1915: Schaulen

02.05.1915: Skalsgiry und Janischki

04.05.1915 - 09.05.1915:

Vorstoß auf Kiegdany

04.05.1915: Januskance

05.05.1915: Beisagola

Afb. 1

Hans Stegbaur uit Deggendorf.

07.05.1915: Zeimy

08.05.1915: Krakinow

17.06.1915: an der Szymza

14.07.1915 - 25.07.1915:

Schlacht um Schaulen

30.07.1915 - 07.08.1915:

Schlacht um Kupischki

03.08.1915 - 10.08.1915:

Gefechte bei Kowarsk und Wilkomierz

06.09.1915 - 17.09.1915: Widsy

09.09.1915 - 17.09.1915: Schlacht vor Dünaburg

14.09.1915: Soloki

18.09.1915 - 02.10.1915:

Schlacht bei Wilna

07.09.1917 - 10.11.1917:

Stellungskämpfe an der Ostgrenze der Bukowina

Rumänien

11.11.1917 - 24.11.1917:

Transport und Märsche aus der Bukowina nach Rumänien

Een paar kaarten verzond Hans vanuit Königsberg, het eindstation van de lange reis van het Westfront. Veel kaarten komen er uit Tilsit, dat enige tijd de basis was voor de Motor-Transport-Kolonne. Een gedrukte kaart toont het aanvoerpunt voor de Duitse transport kolonnes voor het stadhuis van Tilsit (**afb. 2**).

De Kavallerie-Divisie trok op naar het oosten door het huidige Litouwen. Het handboek van Fugalewitsch¹ geeft een overzicht van de Duitse eenheden op Litouws gebied en noemt hierbij ook de Königl. Bayer.Kaval.-Div., behorend bij het 21^e Armee-Korps. In dit overzicht staan ook de lokaties van deze divisie in 1915: Kielmy/Kelmė (april), Kiejdany/Kėdainiai (mei), Tytuwjany (juni), Schaulen/Šiauliai (juli), Wilkomirz/Ukmergė (augustus), Wilna/Vilnius (september), Tweretsch (oktober). In deze laatste plaats blijft de Divisie tot juni 1916.

Hans kon veel kaarten verzenden vanuit het bezette gebied. De eerste kaarten komen uit Schmallingenken en tonen de grenspost tussen Duitsland en Rusland (**afb. 3**). Op de kaart is ook de pontonbrug over de Memelrivier (Litouws: Nemunas).

De oorspronkelijke brug was bij de gevechten vernietigd. De Litouwse naam voor deze plaats is Smalininkai. De plaats hoorde bij het Memelgebied – in het uiterste oosten aan de grens – kwam in 1945 bij de Litouwse Socialistische Sovjetrepubliek. Schaulen was de meest noordelijke plaats die Hans bezocht (**afb. 4**). Deze plaats ligt in het noorden van Litouwen en heeft de Litouwse naam Šiauliai.

De ‘juli-veldtocht’ door de Njemen-Armee wordt uitgebreid beschreven in ‘Der Weltkrieg 1914 bis 1918’².

Afb. 4
Rookwolken boven Schaulen

¹ *Pasto antspaudat Lietuvoj = P.O. Cancels in Lithuania* / [V. Fugalevicius second impression, 2 aufl., 1990. – p. 184-185]

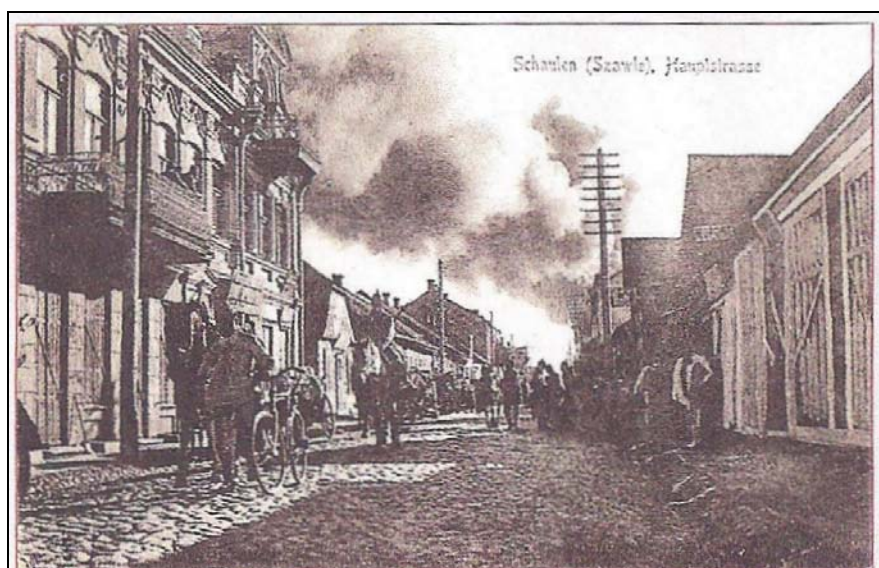
² *Der Weltkrieg 1914 bis 1918 : Achter Band : Die Operationen des Jahres 1915.* – p. 456-468

Afb. 2
Voor het stadhuis van Tilsit.

Afb. 3

Het (oude) 8^e Leger wordt 29 september 1915 opgeheven en de meeste troepen gaan naar het nieuwe 9^e Leger. De in Koerland opererende troepen en delen van het oude 8 Leger vormen de Njemen Armee.

De Njemen Armee heeft deze naam van 26 mei 1915 tot 30 december 1915. De nieuwe aanduiding wordt daarna (weer) 8^e Armee.

De Njemen Armee, onder bevel van de Generaal der Infanterie Otto von Below, bestaat aan het begin van de 'juli-veldtocht' uit 7 Infanterie Divisies en 5 Kavallerie Divisies.

De Kavallerie divisies worden genoemd: de 2^e, 3^e, 6^e, 8^e en de Bayerische Kavallerie Divisie van Hans Stegbaur.

Verder hoorden bij de Njemen Armee o.a.: 1e en ½ XXXIX Reserve Korps, 41^e Infanterie Divisie, 6^e Reserve Divisie.

De Bayerische Kavallerie Division is ingedeeld bij de 'Südgruppe' van het Njemen Leger onder bevel Generaalluitenant Freiherr von Richthofen.

Deze groep is opgesteld van de Njemen tot zuidelijk Schaulen. Op 28 juli kan Generaal von Below zijn hoofdkwartier in Schaulen vestigen.

Het fort van Kaunas werd 17 augustus ingenomen. Het Duitse Opperbevel kon toen plannen maken voor de verovering van Vilnius door het Duitse 10^e Leger.

De Bayerische Kavallerie Division en de 9^e Kavallerie Division hadden als taak contact te houden tussen het 10^e Leger en de Njemen-Armee in het gebied rond Švenčionys. Men wilde Vilnius omsingelen, maar uiteindelijk lukte dit niet. Vilnius³ werd tussen 18 september en 2 oktober 1915 bezet en Hans verzond veel kaarten vanuit deze strategisch gelegen plaats.

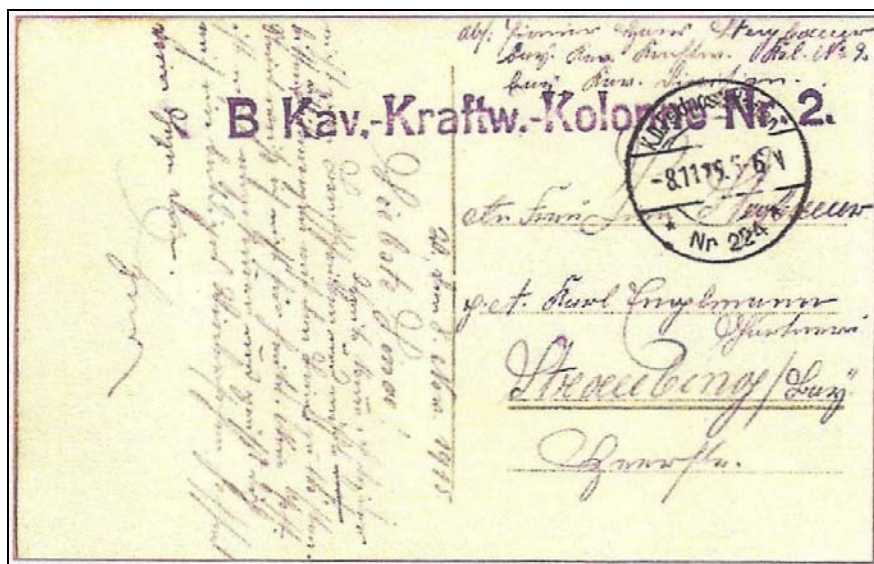
Waarschijnlijk was hier enige tijd de basis van de Bayerische Kavallerie Kraftwagen Kolonne Nr. 2.

De kaarten werden verzonden per veldpost met het stempel van het veldpoststation, waar ze verzonden zijn. Op de kaart uit november 1915 (afb. 6) staat het stempel van veldpoststation 224.

Afb. 5

Deze kaart verzond Hans in 1915: De kaart toont Russische krijgsgevangenen.

Afb. 6

Kaart verzonden in november 1915 naar Lina, de vrouw van Hans. Bij alle kaarten is het adres in Straubing, het adres van de ouders van Lina. Waarschijnlijk vond Lina het hier prettiger om tijdens de oorlog te verblijven.

³ Zie: *De val van Vilnius in september 1915 / Vytautas Doniela.* – In: *HBG 2000* ; 36. – p. 20-32

Tussen augustus 1915 en november 1918 was dit veldpoststation⁴ gevestigd in Wilkomierz, de huidige Litouwse stad Ukmergė, 78 km ten noordwesten van Vilnius. In de nacht van 2 op 3 januari 1919 werd in Schaulen/Šiauliai de 'stationskist' van DFP 224 gestolen. Hierin waren opgeborgen o.a. het briefstempel 'Deutsche Feldpost 224', het briefstempel 'K.D. Feldpost 224' en het dienstzegel 'KD. Feldpoststation 224'. Verder verdween hiermee nog een gummistempel voor postaanduidingen 'Feldpost 224'. Op de kaart staat ook het afdelingsstempel: B. Kav.-Kraftw.-Kolonnen Nr.2: de Bayerische Kavallerie Kraftwagen Kolonne Nr. 2.

Kerstmis 1915 was de basis van Hans in Swenjanj/Švenčionys, gelegen in het oosten van het huidige Litouwen.

Tijdens het Russische 'Brusilov Offensief', voorjaar 1916, vocht de Bayerische Kavallerie Divisie aan de noordelijke punt van het offensief, en daarna 150 mijl zuidwaarts in de Pripet moerassen. Hans opereerde toen waarschijnlijk vanuit de Kovel in noordwest Oekraïne, een spoorwegknooppunt (Brest-Litovsk, Rivne/Rovno, Lublin en Warschau).

In november 1917 werd de Bayerische Kavallerie Division verplaatst naar Roemenie en in april 1918 naar Oekraïne en de Krim.

De Bayerische Kavallerie Division werd in 1919, met de demobilisatie van het Duitse leger, ontbonden.

◀

⁴ Een overzicht van de veldpostnummers -met locatie en periode- is te vinden in: *Duitse veldpoststempels tijdens de Eerste Wereldoorlog in het "Postgebiet Ober Ost"* een uitdaging voor verzamelaars van de Baltische staten / André de Bruin. - In: HBG 2001 ; 38. - p. 34-45

Voor het Litouwse gebied:
Deutsche Feldpost 1915 - 1918 im Gebiet des Militärgouvernements Litauen (Forschungsstand 1. Oktober 2007) / Wolff Röttger. - In: Lituania 2007 ; nr. 28. - p. 9-28
en Teil 2 in: Lituania 2008 ; nr. 29/30. - p. 10-24

Afb. 7

Kaart met afbeelding van de volkstuinen van de kerk. Hans is degene, die het konijn vasthoud, uiterst rechts.

Afb. 8

Kaart verzonden naar Lina op 13 juli 1916. De divisie nam toen deel aan de strijd aan de rivier Stochod (of Stokhod) in Noord-Oekraïne.

Op deze kaart een ander afdelingsstempel dan het 1-lijn-stempel in afb. 6: een rond stempel van de K.Bayr. Kav.-Kraftwagen-Kolonnen Nr.2.

De kaart is verzonden via de Feldpostexpedition van Königlich Bayerische Kavallerie Division.

De veldpoststations –Feldpoststationen- waren min of meer op een vaste plaats gestationeerd en verhuisden bij uitzondering. Voor het divisieniveau waren er mobiele Feldpostexpeditionen. Hierboven stonden nog 'Feldpostämter'.

DE YMCA IN WILNO TIJDENS DE JAREN '20

“Opdat zij allen één zijn” / Johannes 17;21

Raimundus Marius Lapas

De Young Men's Christian Association (algemeen bekend als YMCA, of kortweg “de Y”) is een wereldwijde organisatie gevestigd in Genève, Zwitserland met meer als 57 miljoen donateurs van 125 nationale genootschappen.

Ze werd opgericht door George Williams, een handelaar in stoffen uit Londen, wiens levensloop kenmerkend was voor de jongelieden die tijdens de Industriële Revolutie naar de steden waren getrokken. Hij en zijn collega's maakten zich zorgen over het gebrek aan gezonde activiteiten voor jongelui in de grote steden: de beschikbare mogelijkheden bestonden gewoonlijk uit cafés en bordelen. Het idee van Williams kwam voort uit gebedsbijeenkomsten en Bijbellezingen onder zijn zakencollega's in de City van Londen. Op 6 juni 1844 richtte hij de eerste YMCA op met als doel "het verbeteren van de geestelijke gesteldheid van jongelieden die werkzaam waren in de stoffenhandel, borduurwerk en andere bedrijfstakken". In 1851 waren er YMCA's in het Verenigd Koninkrijk, Australië, België, Canada, Frankrijk, Duitsland, Nederland, Zwitserland en de Verenigde Staten. Vier jaar later kwamen 99 YMCA-gedelegeerden uit Europa en Noord-Amerika in Parijs bijeen voor het Eerste Wereldcongres van de YMCA's. Men discussieerde over de vorming van een federatie teneinde de samenwerking tussen de afzonderlijke YMCA's te versterken. Dit markeerde het begin van de Wereldbond van YMCA's. Het congres nam de “Grondslagen van Parijs” aan, een gemeenschappelijke missie voor alle bestaande en toekomstige nationale YMCA's.

Het motto “Opdat zij allen één zijn” was ontleend aan de bijbel (Johannes 17:21). Andere oecumenische instellingen zoals de Wereld-YMCA, de Wereldraad van Kerken en de Christen Wereld Federatie van Studenten hebben onderdelen van de “Grondslagen

Afb. 1 (coll. Al Kugel)

1921. Envelop van de YMCA, brief vanuit het oorlogshospitaal nr. 2 in BIAŁYSTOK naar Warszawa (Warschau). Verzonden via de Poolse veldpost.

van Parijs” in hun eigen oprichtingsverklaringen opgenomen. In 1865 bevestigde het Vierde Wereldcongres van YMCA's, dat in Duitsland werd gehouden, het belang van de ontwikkeling van het individu als geheel, zowel fysiek als intellectueel en geestelijk. Het concept van lichamelijk werk door sport, een voor die tijd nieuw idee, werd ook erkend als onderdeel van dit "musculaire christendom."

De YMCA was zeer invloedrijk in de jaren 70 van de 19de eeuw en de jaren 30 van de vorige, gedurende welke perioden zij zeer succesvol het "evangelisch christendom" tijdens diensten, zowel door de week als op zondagen, bevorderde, maar ook stond voor goed

sportmanschap tijdens atletiekwedstrijden in sporthallen (waar basketbal en volleybal ontstonden) en in zwembaden".

In het verloop van de 20e eeuw werd de YMCA een "interkerkelijke organisatie, in toenemende mate gericht op het bevorderen van moraliteit en goed burgerschap en minder op een bepaalde interpretatie van het christendom." Vandaag de dag is de YMCA meer gericht op het inspireren van jongeren en hun gezinnen tot lichaamsactiviteiten en gezond gedrag.

In 1878 vestigde de Wereldbond van YMCA's kantoren in Genève, Zwitserland. Later, in 1900 zetten de Noord-Amerikaanse YMCA's, in

samenwerking met de Wereldbond, centra op in Europese havensteden voor hulp aan de miljoenen emigranten die naar de VS vertrokken. In 1880 werd de YMCA de eerste nationale organisatie die een strikt beleid invoerde van gelijke vertegenwoordiging van beide geslachten in comité's en nationale besturen, terwijl Noorwegen het eerste land werd dat dit beleid invoerde.

De YMCA begint haar activiteiten in Polen

Aan het einde van de Eerste Wereldoorlog in 1918 herwon Polen haar vrijheid en werd het geacht een onafhankelijke staat te vormen na ruim honderd jaar lang te zijn opgedeeld tussen Pruisen, Oostenrijk en Rusland. Aan alle kanten waren de grensprovincies nog bezet door vijandelijke troepen. Poolse soldaten die in Frankrijk hadden gevochten, kwamen als een georganiseerd leger naar Polen. Op hun verzoek kwam de Amerikaanse YMCA met hen mee. Amerikaanse medewerkers kwamen in 1919 in Warszawa aan en richtten barakken in voor de soldaten. Tegen juli 1919 had men in het land veertig barakken geopend. Uiteindelijk was de Amerikaanse YMCA op negentig plaatsen actief en beschikte men over mobiele kantines die het Poolse leger volgden. Naast het werk met de Poolse soldaten zette de Amerikaanse YMCA zich in voor de duizenden Russische krijgsgevangenen die na de afgeslagen invasie waren achtergebleven. De YMCA hielp met het bestrijden van een tyfus-epidemie, verleende steun aan spoorwegarbeiders die bezig waren met het herstel van de spoorwegen in de oostelijke provincies en werkte samen bij het verstrekken van voedsel aan behoeftige studenten en kinderen.

Groei benadrukken door creatieve activiteiten

Onder de indruk van de activiteiten van de YMCA tijdens de oorlog, deden de leiders van Polen al snel een gezamenlijk verzoek aan de Amerikaanse YMCA om Polen te helpen bij het opzetten van een Poolse YMCA voor de eigen burgers. Aanvankelijk werden acht Amerikaanse en Canadese medewerkers uitgezonden, maar in

Afb. 2

1921. Portvrije ansichtkaart van Baranowicze, via de Poolse veldpost naar Czerwińsk bij WARZAWA. Militair dienststempel van lazaret nr. 51.

1921 vond een inkrimping van het aantal stafleden in Polen plaats. Activiteiten werden tot vijf plaatsen beperkt, met verscheidene YMCA's in Warschau en Krakow, alle onder leiding van Arthur Stuart Taylor als hoofdmedewerker.

In 1922 werd Taylor als hoofdmedewerker voor Polen opgevolgd door Paul Super. Hij benadrukte het belang van het trainen van plaatselijke medewerkers en concentreerde de YMCA in drie belangrijke steden in het land: Warszawa, Łódź en Kraków. In 1923 werd maarschalk Józef Piłsudski, de man die grotendeels verantwoordelijk was voor de onafhankelijkheid van Polen, het eerste erelid van de Poolse YMCA. Het verbinden van zijn naam aan de YMCA bezorgde het genootschap brede acceptatie en invloed in Polen.

Tegen het einde van 1923 waren de Amerikaanse YMCA-medewerkers in Polen van mening dat de beweging voldoende gevestigd was om de Poolse Nationale Raad de volledige verantwoordelijkheid op zich te laten nemen. De Amerikaanse YMCA in Polen werd opgeheven en eigendommen, banktegoeden en personeel werden overgedragen aan het centrale comité van de Poolse YMCA. Paul Super werd herkozen als algemeen directeur van de Poolse YMCA. Super werd ook blijvend

ondersteund door een Noord-Amerikaanse staf waarvan o.a. E.O. Jacob en Earle R. Cummings deel uit maakten.

Onder sterke Poolse leiding, bijgestaan door Noord-Amerikaanse medewerkers, groeide de YMCA snel. Naast de organisatie van sport, spel en kamperen, werden trainingsscholen voor het YMCA-werk opgezet. De Poolse YMCA verklaarde zichzelf non-politiek en richtte zich in plaats daarvan op de intellectuele, geestelijke en lichamelijke ontwikkeling van haar leden. Giften voor gebouwen kwamen van de Verenigde Staten en het Noord-Amerikaanse Internationale Comité bleef financiële steun aan de Poolse Nationale Raad geven. In 1926 werd in Kraków een gebouw voltooid en in 1936 een vestiging in Warszawa. Ook in Łódź was aan de bouw van een gebouw begonnen, het werd in 1935 in gebruik genomen.

Het ledental en het aantal activiteiten van de Poolse YMCA groeiden: meer jongenskampen werden georganiseerd, een radioschool en een school voor autoreparaties werden opgezet. Omdat in Polen religieuze en algemene opleiding strikt werden beschouwd als het domein van de Rooms-Katholieke kerk bewerkstelligde de YMCA groei door creatieve activiteiten.

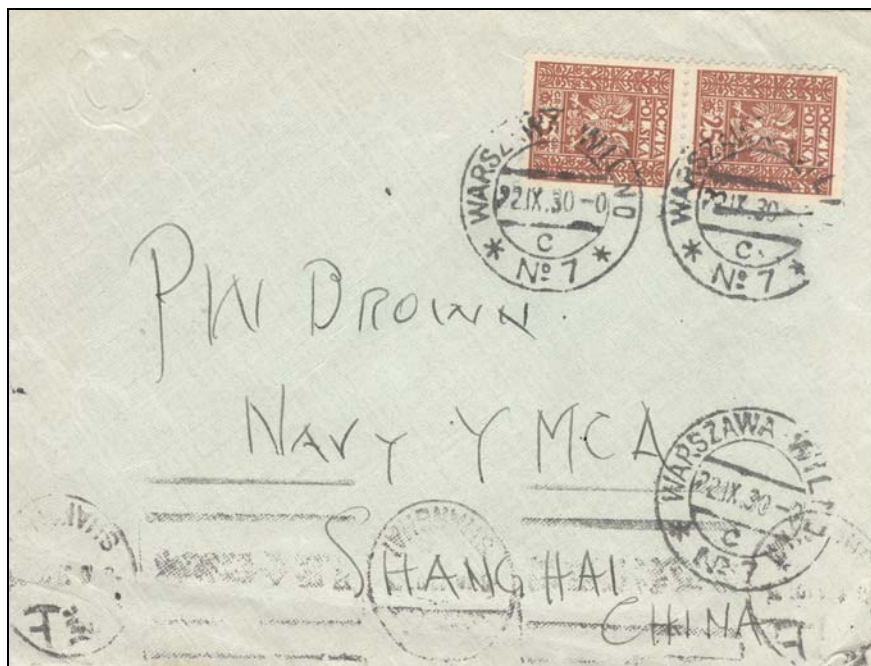
De economie speelt graag vals spel

Gedurende de jaren 30 bracht de economische depressie niet alleen bezuinigingen in het Noord-Amerikaanse personeel en de bezittingen met zich mee, maar veroorzaakte ook een terugloop van het ledental en een vermindering van de inkomsten van de YMCA. Tegen 1936 was de Noord-Amerikaanse staf gereduceerd tot alleen Paul Super.

Maatregelen ter financiële verlichting werden genomen en de werkzaamheden aan de onvoltooide gebouwen in Warszawa en Łódź werden voortgezet. In 1938 en 1939 brachten de Duitse invasies in Tsjecho-Slowakije en Oostenrijk de YMCA er toe haar faciliteiten aan de Poolse regering aan te bieden. Er werden cursussen gegeven in burgerdiensten in oorlogstijd om de bevolking voor te bereiden op de naderende vijandelikheden.

In september 1939 maakte de Duitse invasie van Polen Paul Super tot vluchteling, samen met duizenden Poolse burgers. Hij ging naar Roemenië en organiseerde daar hulpvoorzieningen voor vluchtelingen. Na zijn verantwoordelijkheden voor Poolse burgers in Hongarije te hebben overgedragen, vertrok Super naar Frankrijk om Poolse burgers aldaar te helpen. Na de Duitse invasie van Frankrijk keerde hij terug naar de Verenigde Staten waar hij rondreisde om belangstelling voor de Poolse zaak te wekken en om fondsen voor de Poolse YMCA's te werven. Hij hielp bij het geven van ondersteuning aan de Poolse YMCA in ballingschap toen die van land naar land trok.

Tijdens de Duitse bezetting bleef de Poolse YMCA een nuttige instelling voor diegenen die in Polen waren gebleven. Het gebouw in Warszawa huisvestte kinderdagverblijven waar kinderen voedsel kregen en er werden professionele trainingscursussen georganiseerd voor mensen die niet langer in hun vroegere beroep werkzaam konden zijn. In het westelijke deel van Polen, een gebied dat door het Duitse Rijk was ingelijfd, werd een hulpprogramma voor vluchtelingen opgezet. Een afdeling van de YMCA in Warszawa, "de Sectie voor Werkende Jongeren" genaamd, ging voort met

Afb. 3 (coll. Al Kugel)

Brief met treinstempel WARSZAWA – WILNO, 22 september 1930, naar P.W. Brown bij de "Navy YMCA" in SHANGHAI.

haar werk. De Poolse YMCA werd gedwongen haar taalcursussen te staken, omdat Duits de enig toegestane taal was om te onderwijzen. De gebouwen in Kraków en Łódź werden volledig in beslag genomen. De stad Łódź lag in het deel van Polen dat bij het Duitse Rijk was ingelijfd, het zgn. Wartheland. Contacten met de Poolse YMCA's in Poznań en Gdynia waren afgesneden als gevolg van het feit dat beide steden eveneens door Duitsland waren ingelijfd. Sport werd verboden, middelbare scholen werden gesloten, er was geen Poolse pers en officieel werden noch de Poolse staat, noch het Poolse volk erkend. In plaats daarvan richtten de Duitsers het General-Gouvernement in waarheen vele Polen gedwongen werden te verhuizen. Op een dag omsingelde de Duitse politie een gebouw van de YMCA in Warszawa en een personeelslid en zestien jongens werden gearresteerd. Zij werden beschuldigd van het spelen van volleybal. Geen der gearresteerden heeft het overleefd. Uiteindelijk werd de Poolse YMCA officieel gesloten en haar bezittingen in beslag genomen.

Verdwaald in de ruimte - of vooroorlogs Wilno?

Ik bezit twee YMCA-poststukken uit Wilno. Daar moet een interessant verhaal achter zitten! Tenslotte is dat ook de reden waarom ik de afgelopen veertig jaar postgeschiedenis heb verzameld. Als voormalig bibliothecaris en archivaris met een uitstekende kennis van acht West- en Oost-Europese talen voorzag ik geen grote belemmeringen bij het onthullen van hun geschiedenis. Het aanvankelijke zoeken via Google leverde geen enkel resultaat op totdat ik de YMCA-archieven van de familie Kautz op een hoogst onverwachte plaats aantrof: de Elmer Anderson Library van de Universiteit van Minnesota in Minneapolis. Mijn "machtige muis" die binnenvloog om "de dag te redden" was bibliothecaris en archivaris Ryan Bean. Het kostte slechts een enkel telefoontje om Ryan ervan te overtuigen zijn medewerking aan dit project te verlenen. Zijn reactie was heel positief. Hetgeen ik te weten kwam was een ware openbaring: de universiteit huisvest de archiefstukken van het werk van de internationale YMCA in Polen gedurende de periode 1919 - 1992 (het overgrote deel van het materiaal dateert uit de periode 1920 -1960).

De Collectie Y.USA.9-2-49 bestaat uit zowel correspondentie, notulen, financiële documenten, bladmuziek, pamfletten, kaarten, foto's, knipsels van tijdschriften en kranten als andere archiefstukken van de YMCA in Polen. Een werkelijk indrukwekkend gezicht: een collectie van 7,1 kubieke voet (= 0,2 m³), of om het beter te kunnen voorstellen: 18 archiefdozen.

Maar ik woon ver weg in de "Winderige Stad" (=Chicago) en rij geen auto! Wat nu? Dit was echter geen belemmering voor mijn collega Ryan. Hij stroopte zijn mouwen op om, puur voor dit artikel, bij stukjes en beetjes de geschiedenis van de YMCA in Wilno boven water te krijgen.

De lokale primeur

Op 3 december 2014 ontving ik een e-mailbericht met een bijlage van Ryan. Hij stuurde mij een artikel gepubliceerd door Merle Scott in de aflevering van mei 1924 van "Association Men" met als titel "Volunteers Who Carry On" (Vrijwillers die doorzetten). Het artikel verhaalt dat bij veertien spoorwegcomplexen langs de oostgrens van Polen de "Association" volop aan de slag is, waarbij in dertien gevallen het werk wordt uitgevoerd zonder betaalde medewerkers.

Een kort commentaar van Ryan: "Als bijlage een kopie van een YMCA publicatie waarin het werk in Wilno wordt genoemd. Helaas wordt geen werkadres vermeld, maar op grond van de beschrijving lijkt het dat de Y geen voorzieningen beheerde, maar slechts activiteiten in de stad ontplooi-de".

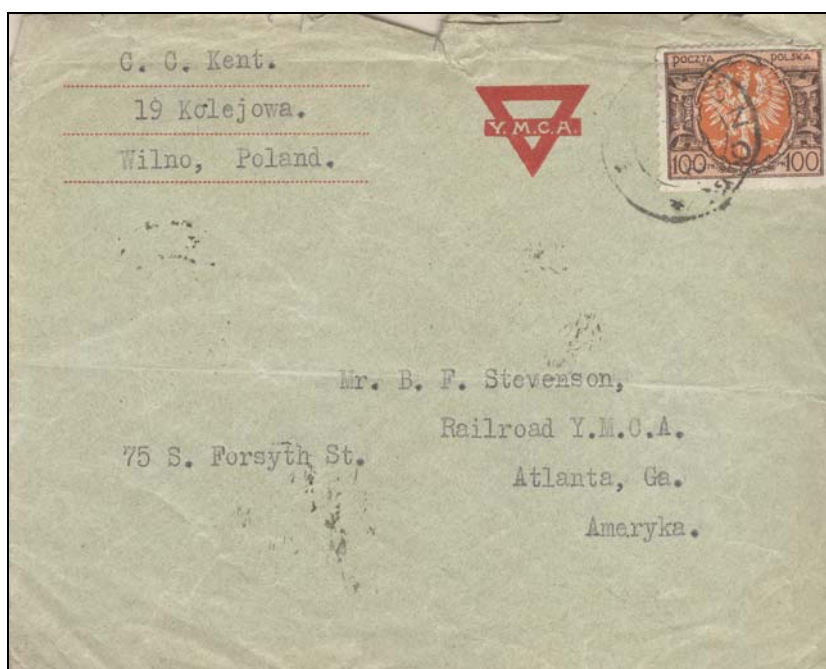
Laat de uittreksels van dit artikel voor zichzelf spreken:

"...George Williams zou, zo denk ik, zeer gelukkig zijn met hetgeen ik waar kon nemen tijdens een tocht van zes dagen langs de "Railroad Associations" die aan de oostgrenzen van Polen worden ingezet. Meer als elders in Polen onderging deze stad (Baranowicz in het Pools, Баранавічы in het Wit-Russisch, aantekening van R.M.L.) de verwoestende effecten van de oorlog. Een miserabele stroom mensen, bestaande uit gedemobiliseerde soldaten, vrijgelaten krijgsgevangenen, vluchtelingen uit alle delen van Rusland

Afb. 4

1920. Aangetekende envelop van de YMCA in Wilno, verzonden door dr Leon Obrowicz van het plaatselijke oorlogshospitaal, naar Kraków.

Afb. 5

1922. Envelop van de YMCA in Wilno, verzonden door C.C. Kent naar B.F. Stevenson, "Railroad YMCA" in Atlanta, Verenigde Staten

stroomde met pijnlijke voeten, vermoeid, hongerig, verkleumd van de kou of lijdend aan tyfus, deze haven van hoop binnen. Voor velen was Baranowicz als het einde van een pelgrimstocht uit vroegere tijden. 130 toegewijde verpleegsters, doktoren en hulpverleners werden geconfronteerd met schier onmogelijke opgaven. Negen van hen, voornamelijk doktoren en verpleegsters, stierven, de meesten door tyfus. Hieronder drie medewerkers van de YMCA."

"En in zo'n atmosfeer bloeit een van de mooiste plaatsen voor vrijwilligerswerk, die de "Association" kan bieden. "Railroad Associations" bruisen van activiteit in veertien steden met een spoorwegemplacement. In dertien ervan wordt het werk uitgevoerd zonder enige betaalde medewerker. Wilno, een stad met ongeveer 300.000 inwoners, vormt daarbij een uitzondering. Hier is één betaalde medewerker werkzaam. Er zijn hier bijna 2500 vrijgestelde leden:

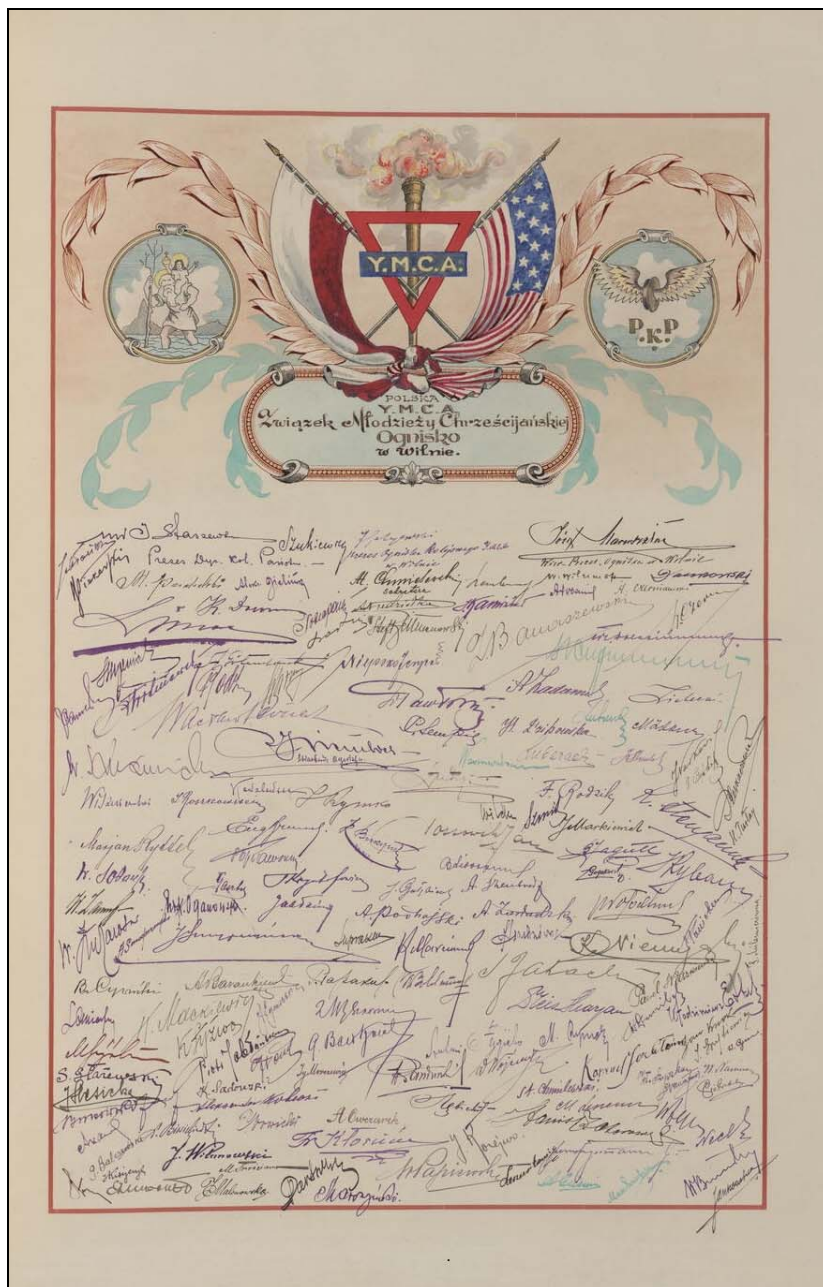
beambten en arbeiders met allerhande kwaliteiten (financiën, bibliotheek, muziek, film, onderwijs en sport - aantekening R.M.L.) die betrokken zijn bij het werk. De algemene opzichter van de afdeling Wilno, die de titel "President" voert, wordt algemeen erkend als de beste spoorwegdirecteur in Polen. Hij is lid van het Nationale Comité en steekt veel tijd in zijn werk daarvoor, daarnaast is hij persoonlijk geïnteresseerd in het werk van de "Railroad Associations".

Wie is nu van wat de voorzitter of de minister?

Het antwoord vonden we in de door Paul Super getikte brief op briefpapier van Y.M.C.A. (Związek Młodzieży Chrześcijańskiej, 22 al. Ujazdowskie, Warszawa) gedateerd 27 mei 1924 en geadresseerd aan de heer C.V. Hibbard, American International Y.M.C.A. 347 Madison Avenue, New York, USA:

"...Een nieuwe situatie is ontstaan die ons niet weinig zorgen baart en die een grote ramp kan blijken te zijn. Voorzitter Landsberg van de directie in Wilno wordt al enige tijd aangevalen door persoonlijke en politieke vijanden. Na een grondig onderzoek is hij vrijgesproken van enig machtsmisbruik. Wat mij betreft hebben hij, Pilsudski en Grabski meer voor Polen gedaan als welke drie levende mensen dan ook. Maar na zijn vrijspraak legde hij zijn voorzitterschap neer en nam hij ontslag bij de spoorwegen.

U begrijpt natuurlijk dat zijn steun het werk van de Y.M.C.A. mogelijk heeft gemaakt, want hij heeft niet alleen gebouwen laten neerzetten of aan ons geschenken, maar hij zorgde ook voor de verwarming, de verlichting en het onderhoud van deze gebouwen tegen een gepast bedrag voor het bestuur van de spoorwegen. Bij Amerikaanse spoorwegen gebeurt het zelfde. Als de nieuwe voorzitter onwelwillend tegenover de Y.M.C.A. zou blijken te staan, zou dat een grote ramp voor ons spoorwegwerk betekenen. Ons Centraal Comité ziet het probleem in Wilno en bereidt zich voor om de situatie het hoofd te bieden. In de overtuiging dat de beste verdediging de aanval is, willen we een beroep doen op het Ministerie van Spoorwegen en meer vragen als zij

Afb. 6

1926. Verklaring van de Poolse YMCA in Wilno over hun bewondering en vriendschap voor de Verenigde Staten.

ons tot nu hebben gegeven, namelijk een hogere status voor de Spoorweg Y.M.C.A. We plegen overleg met onze vrienden over de verstandigste aanpak en bereiden een overleg voor met het Ministerie van Spoorwegen. We zullen de ideeën en motieven van de Spoorweg Y.M.C.A. uiteenzetten, daarvoor de bevestiging op het hoogste officiële niveau zoeken en trachten de continuïteit van ons werk in Wilno te verzekeren. Dit zal mijn belangrijkste werk gedurende de maand juni zijn. Het gaat om een zeer serieuze

aangelegenheid. Onderwijl zou ik graag een kopie bij de hand hebben van het verslag van het congres van de Spoorweg Y.M.C.A. in St Louis. Het zou mij waardevolle informatie verschaffen. Stuur u mij a.u.b. drie exemplaren indien het verslag is verschenen. Het zou een elegant gebaar zijn als u er voor kunt zorgen dat één verslag is voorzien van de handtekening van de voorzitter van de Spoorwegafdeling. Dit exemplaar is dan bestemd voor de Minister van Spoorwegen van de Republiek Polen. Maak u

niet druk om de naam, die zou wel eens veranderd kunnen zijn tegen de tijd dat het boek hier aankomt. Het zou heel goed kunnen dat voorzitter Landsberg zelf de Minister van Spoorwegen zal zijn..."

Helaas, het lot van voorzitter Emil Landsberg is onbekend.

Er is nog een historisch document met betrekking tot de werkzaamheden van de YMCA in Wilno dat de moeite van het noemen waard is. In de manuscriptenafdeling van het Library of Congress (Washington, DC) bevindt zich een document uit 1926 (referentienummer 0843N, band 1, beeld 201) geclassificeerd als "Polska. YMCA. Związek Młodzieży Chrześcijańskiej. Ognisko w Wilnie" (Nederlandse vertaling: Polen. YMCA. Young Mens' Christian Association. Bijkantoor Wilno). Uit dit document blijkt de bewondering en vriendschap van de Poolse YMCA voor de Verenigde Staten en bevat vele handtekeningen van leden van de lokale organisatie. Kwam er kort daarna een einde aan de activiteiten van de YMCA in Wilno? Wellicht geeft toekomstig diepgaand onderzoek een antwoord op deze vraag.

Afb. 7
1920. *Panorama op Wilno*

Tot slot

Reacties op dit artikel kunt u in het Engels richten aan Raimundas Lapas: studijar@msn.com

Joop van Heeswijk verzorgde de vertaling van het artikel. Dat was zeker geen eenvoudige klus, daarvoor dank!

Als u het artikel in het Engels wilt lezen kan dat. Laat het Ruud van Wijnen weten: marsruts@planet.nl

Joop van Heeswijk
Jan Kaptein,
Olav Petri
Ruud van Wijnen

Deutsche Zeitschrift für Russland-Philatelie Dezember 2015 ; Nr. 103

In dit nummer schrijven Thomas Berger en Alexander Epstein het volgende deel over de regionale post-geschiedenis van Oekraïne (1917-1921): Podolië en Wolonië, deel 1.

Hans-Werner Reinboth vervolgt een reeks artikelen over de provisorische postwaardestukken in de opvolgerstaten van de Sovjet-Unie 1991-1995. Zijn artikel in nr. 103 gaat over de provisorische postwaardestukken van St Petersburg, deel 2.

Alexander Epstein schrijft in dit nummer verder over post uit Rusland in het gebied van de As-mogendheden in 1918 (deel 2). In dit artikel worden ook illustraties uit het Baltische gebied getoond (afb. 1).

Alexey Babochkin schrijft niet over ons verzamelgebied, maar toch leuk: de derde aflevering van een artikelenreeks over de tijd dat Kaliningrad nog Königsberg was.

Verder komen aan de orde: de provisorische postwaardestukken in St Petersburg 1991-1995 (deel 2), het watermerk EZGB op Russische zegels en het Duitse postkantoor Beresa Kartuska (Belarus).

In dit laatste artikel over de Duitse bezetting van Beresa Kartuska, het huidige Bjarosa, staan ook duidelijke kaartjes met de grenzen van de Reichskommissariaten.

Jan Kaptein

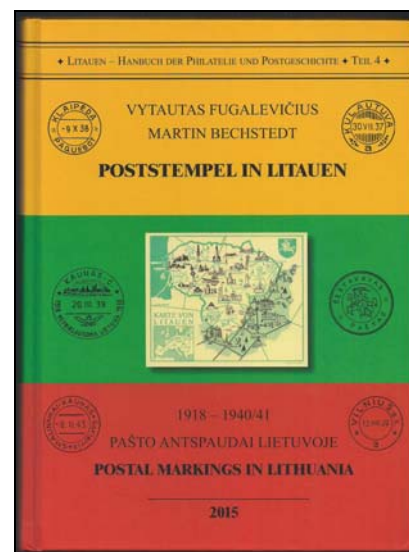
Gerecenseerde tijdschriften of artikelen daaruit kunt u tegen porto- en/of kopieerkosten opvragen via de redactie.

Eesti Post, blad van de ArGe Estland im BDPH e.V. 2015, nummer 60

De waarschijnlijk laatste aflevering van Eesti Post, nr 60 heeft ook deze keer een keur van artikelen en mededelingen. Uitgebreid wordt ingegaan op de organisatorische en juridische aspecten van de samensmelting van de ArGe Estland en de ForGe Litauen tot de ArGe Baltikum. Vervolgens een korte schets van de Estse ontwerpers Jüri Kass en Ülle Marks. Dan een boeiend stuk van Peter Feustel over exotische postbestemmingen. Erika Feustel vervolgt de lotgevallen van Barones Lulla von Behr, terwijl Karl Lukas schrijft over het gedenkteken voor de slachtoffers van de arbeidersdemonstratie van 16 okt. 1905, rijk geïllustreerd. Nils Ehrich geeft een overzicht van de postzegels en FDC's van 2014, terwijl Osip Benenson uitgebreide achtergrondinformatie over de in de 2^e helft van 2014 uitgegeven postzegels. Peter Feustel gaat uitgebreid de plaatfouten van de 5 Markazegel van de Smiduitgifte (Mi. nr 37 A) te lijf. Vervolgens een In Memorium Udo Klein. Thomas Löbbering schrijft over poststukken Aus Russland en vertelt vervolgens over de lokaaluitgifte Moiseküll 1941. Tot slot het uigifteprogramma voor 2015, verenigingsberichten en literatuurlijst. Kortom een waardig afscheids(?)nummer van Eesti Post.

Joop van Heeswijk

**Poststempel in Litauen :
Normstempel und proviso-
rische Entwertungen 1918
– 1940/41 = Pašto
Antspaudai Lietuvoje : su
lentelėmis Lietuviškai =
Postal Markings in
Lithuania with tables in
English / Vytautas
Fugalevičius, Martin Bech-
stedt. – (Litauen - Hand-
buch der Philatelie und
Postgeschichte ; Teil 4). –
Bargteheide : Martin Bech-
stedt Verlag, 2015. – ISBN
978-3-942841-02-6**

Het handboek is verschenen: de derde editie van het stempelhandboek van Witold Fugalewitsch (Vytautas Fugalevičius). Het nieuwe boek geeft een overzicht van de 2054 Litouwse stempels in de periode 1918 – 1940/41. Er zijn nieuwe hoofdstukken toegevoegd met de provisorische en cyrillische stempels.

De kenmerken van de stempels worden beschreven en er is een classificatie van 16 types gemaakt. Alle stempels worden hebben een

volgnummer, worden afgebeeld, het type stempel wordt aangegeven en de gebruikperiode.

Eerst komen de Litouwse normstempels 1919-1940/41 aan bod.

Daarna volgen de scheepspoststempels, spoorpoststempels, veldpoststempels, gelegenheidsstempels, machinestempels, frankeermachinestempels van bedrijven, provisorische ontwaardingen, cyrillische stempels 1940/41.

Het tweede deel van het handboek geeft aanvullende informatie: korte geschiedenis met tijdstabel, overzicht van de postkantoren 1918-1941 per regio (met kaarten) en tabel van de plaatsen met verwijzing naar stempel(volg)nummers. Verder nog handvatten om stempels te identificeren, literatuur en bronnen.

Het supplement geeft nog lijst met de vertalingen van Litouwse postale termen, het Litouwse alfabet, Litouwse woorden in de plaatsnamen. Tot slot nog een overzicht van de Litouwse stempels in het Memelgebied en vervalste stempels.

Het boek is mooi uitgegeven, harde kaft, leeslint.

De oude editie van het handboek blijft nodig voor de stempels uit de tsaren-tijd, 1^e wereldoorlog en Poolse periode in het Vilnius-gebied.

Het nieuwe handboek kost 49,50 € + verzendkosten. Bestellen kan via e-mail m.bech@t-online.de of per brief aan: Martin Bechstedt, Roggenkamp 80a, 22941 Bargteheide, Deutschland / Duitsland.

Jan Kaptein

Lithuania Philatelic Society Journal 2015 ; No. 243

Kaarten en makers van kaarten: in dit tweede deel laat Andrew Kapochunas de grenzen van Litouwen zien bij de deling van 1772.

Vytautas Doniela wordt gefeliciteerd: 85 jaar. Zijn artikel in dit nummer gaat over de buitenlandse missies in Litouwen 1919-1920.

Justinas Sajauskas laat vroege (1941-1945) postkaarten zien, die door

Litouwse gevangenen vanuit Siberië zijn verzonden. De Telšiai 1941 – opdrukken zijn uitgebreid bestudeerd door Keistutis Peter Devenis en Vitaly Geyfman. Na de Duitse bezetting lieten sommige postkantoren overgebleven Sovjet-zegels voorzien van een opdruk. Deze zegels werden gebruikt totdat de officiële Hitler-zegels met opdruk OSTLAND beschikbaar kwamen. Er zijn twee opdruk-sessies geweest. Bij de eerste sessie werden vellen met zegels van de landbouw-expo 1940 overdrukt, per zegel 3 vellen: Uzbekistan, Moskou, Leningrad en Wit-Rusland overdrukt. De vellen telden 9 zegels, dus 27 stuks van ieder: de studie gaat over deze ‘groep van 27’.

Een korte periode in 1920 werden in Memel bepaald type Duitse stempels gebruikt: dubbelring met datumbrug 8-9 mm en dunne verticale tralies. John D. Neefus geeft een overzicht met de waardering. Daarna (1 november 1920) komen de stempels met onderin ‘MEMELGEBIET’ in gebruik.

Vitaly Geyfman laat een paar proeven van de Vaitkus-opdrukken zien.

Tenslotte in dit nummer een paar recensies:

- PaštasLietuvoje iki 1918 metų : siuntos, antspaudai, žymos [The Post in Lithuania before 1918: Parcels, Postmarks and Postal Markings] / Julija Normantienė. – Vilnius : Lietuvos nacionalinis muziejus, 2014
- Paštas Lietuvoje 1918-1940 metais : valstybės pašto kūrimas ir veikla, ženklų leidyba [The Post in Lithuania in 1918-1940 : The Establishment and Activity of the Public Post, and the issuing of Postage Stamps] / Julija Normantienė. – Vilnius : Lietuvos nacionalinis muziejus, 2014

Beide boeken zijn gebaseerd op de collectie van Vygintas Bubnys en de vele illustraties komen uit zijn collectie.

- Memel / Klaipėda Philatelic Handbook / John D. Neefus. – Memel-Klaipėda Publishers, 2015. – Editor Audrius Brazdeikis Part 1 (1272-1923), 2 en 3.

Dit driedelige e-book is een uitgebreid handboek: 600 pagina's. Het is direct bij de uitgever te bestellen <http://MKPdirect.com> of via Ebay \$25 + verzendkosten voor de disk.

Jan Kaptein

Rossica Fall 2015 ; No 165

Honderd pagina's vol informatie, teveel om op te noemen. Niet iets dat je even uitleest, zo rijk is dit nummer. Het begint met fiscaalzegels, tabakszegels uit oeroude tijden.

Prachtig is een artikel van Dick Schepers over het Russische Verre Oosten in de tijden van de Burgeroorlog. Hij geeft uitleg over de gebeurtenissen en illustreert een en ander met post die iemand in New York uit Vladivostok ontving. Genieten!

Berdichevsky komt met een schitterend geïllustreerd artikel over post van de Russische vloot tijdens de Russisch-Japanse oorlog, waarbij een speciaal schip, een soort onderzeeër die niet helemaal onder water voer extra aandacht krijgt. Ik had nog nooit van zoiets gehoord. Weinert schrijft over post in het oude Toerkestan en geeft een handig landkaartje erbij.

En dan iets voor ons HBG-ers: Marius Lapas schrijft met hulp van de hoogbejaarde, gepensioneerde museum-medewerkster Julija Normantiene over de gang van zaken in Vilna, Wilno, Vilnius in 1919. Een heel duidelijk overzicht, stap voor stap, in detail soms, van wat er precies gebeurde in dat roerige jaar.

En dan komt onze Ivo Steyn op de proppen met een artikel over een etnisch Joodse plaats in de Krim, waarbij hij beschrijft hoe in Sovjettijden landbouwnederzettingen van Joodse signatuur door de overheid opgericht werden en hoe het afliep.

Kolchinsky beschrijft vervalsingen uit het belegerde Leningrad. Olchin komt ook al met iets zeldzaams: zelfgemaakte kunstzinnige ansichtkaarten uit de Goelag. Levandovsky schrijft over spoorwegstempels uit het Interbellum

in de USSR, ook hier veel illustraties, niet alleen van stempels, maar ook van ansichtkaarten die het geheel extra emotionele waarde geven.

Pietruszka geeft in een kort artikel weer hoe in Leningrad-Sankt Peterburg in 1992 opdrukken op zegels en enveloppen werden aangebracht en hoe vervolgens centraal werd gedeclareerd dat het anders moet, aansluitend komt dan het artikel van Michael Padwee over opwaardeerstempels van postwaardestukken. De beide fleyspeckers Mirsky en Waterman geven een groot overzicht van watermerken USSR jaren '30, er zijn bij de bekende grote zegels twee standen. Nooit op gelet!

Tot slot cinderella's, vignetten, sluitzegels. Die staan de laatste jaren toenemend in de belangstelling. Sorokin schrijft over patriottische sluitzegels uit 1914.

Olav Petri

The British Journal of Russian Philately November 2015 ; 105

Het blad van de Britse Rusland vereniging komt eenmaal per jaar uit, maar heeft nu wel 99 pagina's. Het openingsartikel is van Robert Jack over een mogelijke postroute vanuit Afghanistan 1935-36. Een paar brieven (echt?) zouden vanuit Herat in het westen van Afghanistan naar de noordelijke Afghaanse grensplaats Kushk. Volgens de theorie gingen de brieven daarna de grens over naar de gelijknamige Russische plaats Kushka. Dit was de zuidelijkste buitenpost van Rusland en had een treinverbinding met Merv en de Trans-Kaspische spoorlijn. De vraag is of de brieven echt zijn.

Thomas Berger en Alexander Epstein schrijven over de regionale postgeschiedenis van Oekraïne 1917-1921. Andreas Bliersbach beschrijft de vlucht van Duitse soldaten voor het Rode Leger via de Oostzee naar Zweden. Hierbij waren ook soldaten uit de Kurland-omsingeling in het huidige Letland. Elders in deze HBG is te lezen dat een legermacht van 200.000 man werd opgesloten in de zgn. 'Kurland Kessel'. In Zweden werden uiteindelijk zo'n 3000 soldaten geïnterneerd. De meesten waren Duitsers, maar er waren ook Letten bij, die in de Wehrmacht hadden gevochten. De regering besloot op 16 juni 1945 de geïnterneerden over te dragen aan de Sovjet-Unie. Dit gebeurde in 3 transporten per schip naar Libava/Liepāja. Het verzamelpunt was waarschijnlijk een suikerfabriek. In maart 1946 ging het transport naar Riga en vandaar verder Rusland in. Het artikel laat post zien van een 'Zweden-reiziger' uit Morsbach an der Sieg: Duitse veldpost (ook uit Libava/Liepāja), post via Zweedse Rode Kruis, post als krijgsgevangene in Rusland. In het artikel zijn ook veel foto's opgenomen.

Verder in dit nummer artikelen over krijgsgevangenenpost uit Japanse kampen 1919-1920, Russische post in China, de Japanse bezetting van Sakhalin, post via Rusland vanuit Afghanistan tijdens de Tweede Wereldoorlog, de Russisch-Japanse oorlog van 1904.

Zegels krijgen ook aandacht, maar wel bijzondere zegels: de zegels van generaal Vlasov.

Andrey Andreyevich Vlasov was een hoge commandant en werd in 1938 als adviseur naar China gestuurd. Hij moest Chiang Kai-shek helpen in

de oorlog tegen Japan. In het begin van de oorlog met Duitsland was hij commandant van het 4^e gemechaniseerde Korps van de troepen rond Kiev.

Hij werd uiteindelijk krijgsgevangene van de Duitsers. Onder Stalin (order nr. 270) werden Sovjetsoldaten die in krijgsgevangenschap raakten, als verraders gezien. Generaal Vlasov koos de kant van Nazi-Duitsland en werd ingezet voor propaganda. Er werd zelfs een Russisch Bevrijdings Leger (ROA) opgezet. Generaal Vlasov had geen vertrouwen meer in de Duitse overwinning en nam contact op met het Tsjechische verzet en de westerse geheime diensten. Hij wilde eigenlijk de ROA behouden voor de strijd tegen de communisten. De ROA speelde wel een rol in de bevrijding van Praag, maar uiteindelijk distantieerde men zich van de ROA en Vlasov. De Amerikanen droegen de ROA-troepen over aan het Rode Leger, wat leidde tot executies van de troepen. Vlasov kreeg de kans naar Zwitserland te vluchten, maar hij weigerde. Op 2 augustus 1946 werd hij in Moskou opgehangen. Dit alles als inleiding op de zegels: vijf zegels met motieven van de Vlasov-beweging. De zegels hebben de Russische aanduiding ПОЧТА.

Jan Kaptein